

PAPER DETAILS

TITLE: Gençler Arasında Popüler Olan Dizilerin Değerler Açısından Analizi

AUTHORS: Fatih Çınar, Murat Ömer Suhudi Güven

PAGES: 218-239

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2711618>

ISSN 1304-8120 | e-ISSN 2149-2786

Araştırma Makalesi * Research Article

Gençler Arasında Popüler Olan Dizilerin Değerler Açısından Analizi Analysis of TV Shows Popular with Teens in terms of Values*

Murat Ömer Şuhudi GÜVEN

Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı

suhudiguven@sdu.edu.tr

Orcid ID: 0000-0003-2955-3429

Fatih ÇINAR

Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi

fatihcinar@sdu.edu.tr

Orcid ID: 0000-0002-0216-3714

Öz: Bu araştırmanın amacı, gençler arasında popüler olan TV dizilerinin ve bu dizilerde yer alan olumlu/olumsuz değerlerin tespit edilmesidir. Betimsel tarama modelinin benimsendiği araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden söylem ve içerik analizinden faydalanılmıştır. Araştırmanın örnekleme dahil edilecek dizilerin belirlenmesinde 217 ortaokul ve lise öğrencisinin dizi tercihleri dikkate alınmıştır. Verilerin elde edilmesinde Ferdinand de Saussure'nin gösterge, gösteren, gösterilenden anlama ulaşmayı hedefleyen yaklaşımı temel alınmıştır. Kesitlerin söylem çözümlemesinde ise Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflaması modelinden yararlanılmıştır. Araştırmada Diriliş Ertuğrul dizisi hariç diğer dizilerin (Sen Anlat Karadeniz, Bizim Hikâye, Çukur) ilgili bölümleri bağlamında olumsuz görsel gösterge karnesine sahip olduğu; aynı şekilde söylem analizlerinde Diriliş Ertuğrul dizisi hariç diğer dizilerde olumsuz söylemlere daha çok yer verildiği tespit edilmiştir. Araştırma gençler arasında en popüler Türk dizilerinin değerler üzerine olumsuz etkilerini bulgulamakla birlikte gençlerin yoğun bir şekilde olumsuz değer örneklerine maruz kaldığını; bilinçli ailelere ve yetişkinlere duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gençler, popüler diziler, değerler, göstergebilim, medya.

Abstract: The purpose of this research is to determine the TV series that are popular among young people and the positive/negative values in these series. In the research in which the descriptive scanning model was adopted, qualitative research methods such as discourse and content analysis were used. In determining the TV series to be included in the research sample, the TV series preferences of 217 middle school and high school students were considered. In obtaining the data, Ferdinand de Saussure's approach of sign, signifier and aiming to reach meaning from the signified was taken as basis. Shalom H. Schwartz's value classification model was used in the discourse analysis of the sections. In the research, except for the Diriliş Ertuğrul series, other TV series (Sen Anlat Karadeniz, Bizim Hikâye, Çukur) had a negative visual indicator score in terms of their relevant episodes; Likewise, in the discourse analysis, it was determined that negative discourses were included more in other TV series, except for the Diriliş Ertuğrul series. While the research finds the negative effects of the most popular Turkish TV series among young people on values, it also shows that young people are intensely exposed to examples of negative values; It has revealed the need for conscious families and adults.

Keywords: Teenagers, popular tv series, values, semiotics, media.

* Bu çalışma birinci yazarın ikinci yazar danışmanlığında hazırladığı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

İletişim, bireyin var oluşundan bugüne onun içe ve dışa dönük yolculuğunda hem onu geliştiren hem de onu toplumsallaştıran bir araç olarak yer edinmiş; yaşamında vazgeçilmez bir konumda varlığını devam ettirmiştir. Gelişen şartlara ve zamana bağlı olarak farklı formlarda ortaya çıksa da ses, görüntü ve yazı her zaman iletişimin üç temel aracı olmuştur. Özellikle son dönemlerde görüntü, ses ve yazıyı bir arada sunan görsel iletişim, diğer iletişim araçlarının önüne geçmiş ve bireylerin olmazsa olmaz beklenti ve ihtiyaçlarından birine dönüşmüştür. Bugün en ücra yerlerde bile kendine yer bulmuş; neredeyse konuşarak/yüz yüze iletişim kuran bireylerin yerini görsel medya üzerinden konuşan, anlaşılan, eğlenen, öğrenen ve gittikçe tüketim neslinin bir parçası olan yalnızlaşan, doyumsuz bireyler almıştır. Özellikle görsel ve işitsel bir medya türü olan televizyon, her yaştan bireye hitap etmekte ve izleyicisi için herhangi bir özellik veya uğraş gerektirmediğinden gerek dünyada gerekse ülkemizde hala daha en yaygın olarak takip edilen medya türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Aralıksız faaliyet gösteren ve her evin başköşesinde yer alan bu araç, bilgiyi edinme/bilgiye ulaştırma işlevinin ötesinde, farkında olarak/olmadan bireylerin düşünce, davranış ve tutumlarını etkilemekte; özellikle milli kültürün varlığı/devamı hususunda da zaman zaman tehdit oluşturabilmektedir. Nitekim literatürde de medyanın çok önemli bir iletişim aracı olmakla birlikte çok güçlü propaganda ve beyin yıkama aracına dönüşebileceğine; bu nedenle gücünün ulusal kültür ve birliği tehdit edebilecek boyutlara ulaşabileceğine vurgu yapılmaktadır (Arslan, 2011).

Her ne kadar Türk televizyon yayıncılığında değerlerimizin yaşatılması ve korunması temel ilke olarak kabul edilse de medya kuruluşlarının maddi çıkar sağlama kaygısı ve reyting uğruna medya etiği ilkesinden uzaklaşarak ellerindeki gücü kontrolsüzce kullanmaları temel değerlerimizin yaşatılmasında ve korunmasında büyük sorunlara neden olmaktadır. Değerler, kültürün hem bir ögesi hem de kültürün öznesi/yapıcısı iken medyanın etkin olduğu zeminlerde ekonomik ve ideolojik amaçların öncelenmesi nedeniyle yozlaştırılmakta; değerlerin teminatı olan nesil ise her geçen gün kendi kültürüne yabancılaştırılmaktadır. Amacına uygun ve doğru bir şekilde kullanıldığında kültürel gelişmeye olumlu bir katkı sunabilecek olan televizyon, maalesef değerlerimize ve aile yapımıza zarar veren iletişim aracına dönüşebilmektedir. Mora'nın da ifade ettiği üzere medyanın etkin olduğu ortamlarda değerlerin belirleyicisi medyadır. Çünkü medya bu toplumlarda gelişen kitle kültürünün üreticisi, koruyucusu konumundadır. Tamamen ticari bir kaygıyla oluşturulan bu yeni kültür endüstrisi, toplum denetiminden çıkmıştır ve yapay, tek tip ve seri bir üretimi içermektedir. Yaşanılan bu kitle bombardımanında toplumun ayrıştırılması, parçalanması ve zamanla kendi kültürüne yabancılaştırılması beklenmektedir. Oluşan toplumsal çözülme ile ortak değerler -töreler, gelenekler, görenekler çarpıtılarak ya da eğlenceli hale dönüştürülerek içi boşaltılmaktadır. Kısaca medya ticari amaçları çerçevesinde toplumsal değerlerin erozyona uğramasında etkin rol oynamaktadır (Mora, 2008) Özellikle en çok takip edilen program türü olan diziler, sunduğu olumsuz değerler ile izleyicilerinin zamanla bu olumsuzlukları normalmiş gibi algılamasında ve duyarsızlaşmasında rol oynamaktadır. Nitekim literatürü incelediğimizde de yapılmış araştırmalarda televizyondaki içeriklerin değerler üzerinde olumsuz etkiler oluşturduğuna yönelik sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin Kırtepe (2014)'nin çalışmasında, televizyon dizilerinin toplumu oluşturan bireylerin davranışlarına olan etkisinin yanı sıra bireylerin toplumsal değerlere bakış açıları da değişikliklere neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kırtepe, 2014). Aynı şekilde Büyükyonca (2019)'nın araştırmasında televizyon dizilerinin aile kurumu üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya göre diziler eşler arasında sevgi, saygı, sadakat, fedakârlık duygularını aşındırırken, kavgalara, ihanet ve boşanmalara yol açarak aile içi huzuru bozmakta; bununla birlikte evliliklerin ekonomik çıkarlar/beklentiler üzerine kurulmasına neden olmaktadır. Çünkü popüler kültür unsurlarıyla dolu dizilerdeki hayatlar, lükse ve hazza ulaşmak için zenginliği ulaşılması gereken bir hedef gibi göstererek, gücün ve itibarın para sayesinde kazanıldığı şeklinde bir imaj çizmektedir. Buna bağlı olarak bireyler ve ailelerdeki temel değerler dejenere olarak yerini popüler kültür değerlerine bırakmaktadır (2019). Yine RTÜK tarafından 15 yaş üstü kişiler ile gerçekleştirilen araştırma raporunda katılımcıların yarısına yakınının 3 saatten fazla televizyon izledikleri ve kadınların bu oranda daha fazla olduğu; özellikle dizilerin gösterimde olduğu "altın prime time" olarak bilinen 18.00 ile 21.00 saat diliminde tüm yaş gruplarında televizyon izlemenin yoğunlaştığı ve katılımcıların %94'ünün televizyonda şiddet öğelerine

orta düzey ve üzerinde verildiği yönünde görüşe sahip olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte her 10 kişiden 4'ü televizyon yayınlarında cinsellik ve argo/küfür gibi zararlı içeriklere yer verildiğini ifade etmiştir. Araştırmanın önemli bulgularından birisi de her 10 katılımcıdan 8'inin televizyonda yer verilen şiddet öğelerinin önceki yıllara göre artış gösterdiğini düşünmesidir (Televizyon yayınlarında şiddet araştırma raporu, 2020).

Görsel medyada sunulan içeriklerin izlenmesinde etkili olan önemli bir faktör iletinin eğlence aracı olarak görülmesidir. Tüketicinin odak noktası olduğu bu süreçte bireyler, genelde kontrolsüz bir zeminde her türlü olumsuz içerikle karşılaşabilmekte; içerik eğlenceli halde sunulduğu için göz ardı edilebilmektedir. Tüketim kültürünün endüstriyel bir araç olarak gördüğü çocuklar ve gençler ise televizyonun sunduğu içerikleri analiz ve ayırt etme konusunda en savunmasız kişilerdir. Gerek gelişimlerine gerekse sunulan içeriğin cazip hale getirilmesine bağlı olarak bu yaş grubundakiler izlediği içerikte uygunsuz durumlar olsa bile direnç göster(e)memektedir. Örneğin bir araştırmada ahlaki değerlere uygun olmayan dizileri terk oranın 12-18 yaş aralığındaki gençler arasında en az olduğu; en çok 45 yaş üstündeki bireylerde gerçekleştiği tespit edilmiştir (Zavalsız & Soydaş Dağcı, 2019). Benzer şekilde RTÜK tarafından yayınlanmış raporda da olumsuz içerikle karşılaştığında kanal değiştirmeyi tercih etmede çocuk sahibi olma ve yaş değişkeninin etkili olduğu görülmüştür (Televizyon yayınlarında şiddet araştırma raporu, 2020).

Çocuklar içinde bulundukları bilişsel, sosyal, duygusal ve ahlaki gelişim özellikleri bağlamında televizyonun ideolojik ve ekonomik iletleri karşısında en savunmasız ve sunulan olumsuz içerikleri/imaıları en hızlı modelleyen bireylerdir. Nitekim Can'ın (2019) yapmış olduğu çalışmada televizyondaki şiddet içerikli yayınlardaki artış ile toplum genelindeki şiddet olaylarındaki artış oranları arasında bir ilişkinin olduğu; medyada yer verilen şiddetten en çok etkilenen grubun başında çocuklar ve gençlerin bulunduğu ve gerçek hayatta şiddetin problem çözmede uygun bir davranış biçimi olarak algılandığı tespit edilmiştir (Can, 2019).

Bireyin tutum, düşünce ve davranışlarının şekillenmesinde değerlerin payı oldukça fazladır. Özellikle bireyin toplumsallaşma serüveninde onu topluma hazırlayan değerler, bireye fert olma yolunda bakış açısı kazandıran belirleyici ilkelerdir (Çınar, 2022). Bu nedenle değerler bireylerin seçimleri ve davranışları için sosyal gerekçe oluştururlar (Rokeach, 1973). Değerler bireysel anlamda geleceğimize toplumsal olarak da gelişimimize yön verirler. Bu nedenle bireyin hayatındaki bu güçlü etki, onu doğrudan eğitimin temel gerekliliği/konusu yapar (Uzunkol, 2019). Nitekim geçmişten bugüne kadar eğitimin de en önemli amaçlarından birisi erdemli ve yüksek karaktere sahip insan yetiştirebilmek olmuştur (Aktepe, 2019). Kişilik gelişiminin ve toplumsallaşmanın temelini oluşturan değerler, çocuklar ve eğitimi söz konusu olduğunda daha çok önem kazanır. Çünkü bilinen bir gerçektir ki değerler çocukluk döneminde kazanıldığı oranda bireyin ileriki yaşantısında belirleyici role sahip olmaktadır. Bu nedenle süreçte etkin rol alan kişi ve kurumların çocukların kişilik gelişiminde değerler eğitime başvurması ve onları sağlıklı deneyimlerle buluşturmaları oldukça önemlidir. "Bu süreçte öncelikle değerlerin o toplumda mümkün oldukça fazla paylaşılması ve bilişsel ve duyuşsal olarak bireyler tarafından kabul görmesi gerekmektedir. Çünkü değerlerin birey tarafından içselleştirilmesi, onun devamlılığını arttıran ve bireyin gelecek profilinde önemli rol oynayan ölçütlerdir. Değerler, her ne kadar farklı nedenlere bağlı olarak değişiklik gösterebilir de içselleştirildiklerinde bireyde düşünce, tutum ve davranış olarak bu değişikliğe yüksek direnç refleksine sahip olacaklardır. Değişim kaçınılmazdır önemli olan değişimin hızı ve değişimin bireylerin ve toplumun kontrolünde gerçekleşip gerçekleşmediğidir" (Çınar, 2022). Maalesef medyanın etkin olduğu günümüz dünyasında değerler, medya patronlarının ekseninde kontrolsüz bir şekilde hızlı bir değişimden (çoğunlukla olumsuz yönde) geçmektedir. Kitle iletişim araçlarının olumlu işlevlerine rağmen ticari amaçlar öncelenmekte ve izleyici kitlesi dikkate alınmadan TV içerikleri oluşturulmaktadır. Nitekim bugün görsel medya ortamlarında çocuklara ve gençlere yönelik temel değerleri hiçe sayan alternatif birçok yayın bulunması bu amacın çıktısıdır. Özellikle gençlerin daha çok rağbet gösterdiği bu ortamlarda kontrolsüz bir şekilde sunulan içerikler çocuklarımızın kendi kültürüne yabancılaşmasını ve kimlik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Her gün artarak şahit olduğumuz bu durum, hayatımızın bir parçası olan televizyonun ve buradaki yayınların değerlerimiz ve gençlerimiz açısından araştırılmasını zorunlu hale getirmektedir. Buradan hareketle araştırmanın temel sorusu da "gençler arasında popüler olan TV dizileri ve bu dizilerde yer alan olumlu/olumsuz değerler hangileridir?" şeklinde oluşturulmuştur.

YÖNTEM

Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden söylem ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın örnekleme dahil edilecek dizilerin belirlenmesinde öncelikle yasal izinler alınmış ve Isparta İl sınırlarında tesadüfi yöntemle belirlenmiş Ortaokul (5-6-7-8) ve Liselerin (9-10-11-12) sınıflarında okuyan 230 öğrenciye anket uygulanmıştır. Formları 13 kişinin eksik ve yanlış doldurması nedeniyle 217 kişiye ait veriler analize dahil edilmiştir. Yapılan ankete göre gençler arasında en çok izlenen diziler belirlenmiş ve bu diziler türlerine göre sınıflanmıştır. Daha sonra türlerine uygun en yüksek oy alan birer (toplamda dört) dizi belirlenmiştir. Dizilerden hangi bölümlerin izleneceği ile ilgili olarak da öncelikle o güne kadar dizilerin kaçınıcı bölümlerinin yayınlandığı tespit edilmiş ve kura yöntemi ile incelenecek bölüm tespit edilmiştir. Belirlenen bölümlere aşağıdaki tabloda yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın veri kaynakları olan dizilerin tür, bölüm ve yayın tarihine göre dağılım tablosu

Dizi Türü	Dizi Adı	Bölüm	Yayınlanma Tarihi	Yoğunluk Seviyesi
Tarih	Diriliş Ertuğrul	148. Bölüm	15.05.2019	59
Aksiyon ve Polisiye	Çukur	65. Bölüm	13.05.2019	38
	Sen Anlat			
Dram ve Romantik	Karadeniz	16. Bölüm	09.05.2019	29
Aile, Gençlik ve Komedi	Bizim Hikâye	69. Bölüm	09.05.2019	27

“Görsel imgelerin çözümlendiği yaklaşımlar arasında en fazla kullanılan göstergebilimsel yöntemdir. Göstergebilimin önemi, görüntülerin anlamı nasıl oluşturduğu sorusu ile ilgilenmesidir. Görüntü çözümlerinde kompozisyon yorumlamaları yaparak anlama ulaşılabilir ya da içerik analizi yöntemi kullanılarak anlamın niceliksel ölçülmesi uygulanabilir. Görsel gösterge çözümlemesi, bir anlamda imgesel göstergenin içerdiği anlamı ve diğer göstergelerle ilişkileri bulup çıkarmayı ve yorumlamayı aramaktadır. Anlam çalışmalarında, mesajları göstergelerine göre yorumlamayı arayan göstergebilimsel yöntemden yararlanılmaktadır” (Parsa & Parsa, 2012, s. 131). Araştırmada verilerin analizinde göstergebilimsel analiz yöntemi kullanılmış olup, bu yöntemle yaygın şekilde başvuru olan Ferdinand de Saussure’nin gösterge, gösteren, gösterilenden anlama ulaşmayı hedefleyen yaklaşımı dikkate alınmıştır. Kesitlerin söylem çözümlemesi ise temel değerler çerçevesinde incelenerek Shalom H. Schwartz’ın değer sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Burada kısaca Ferdinand de Saussure’nin göstergebilim teorisine ve Shalom H. Schwartz’ın temel insani değerler kuramı hakkında bilgilendirme yapılacaktır.

Ferdinand de Saussure ve Göstergebilim

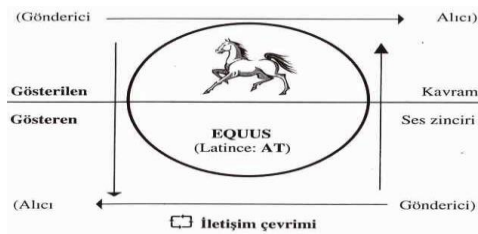
Göstergebilim, “diller, düzgüler, belirtkeler vb. gibi gösterge dizelerini inceleyen bilim” şeklinde tanımlanmıştır (Guiraud, 1994, s. 17). Göstergebilim pek çok disiplin tarafından kullanılan ve anlam üreten bir bilimdir. Anlam üretmek metinleri çözümlemek, kodlara dökmek, dizi ve dizimler ile anlatılmak istenen ideoloji ve kültür öğelerini anlamlandırma işlevidir (Parsa & Olgundeniz, 2014, s. 89). Göstergebilimin gösterge, gösteren ve gösterilenden ibaret bir tanımının olduğu da bilinmektedir. Tür konusunda kimi araştırmacılar tarafından göstergebilim bir bilim dalı iken kimi araştırmacılar için ise bilimler arası inceleme yöntemidir (Güneş, 2013).

Göstergebiliminin öncüsü olarak kabul edilen Ferdinand de Saussure 1857 tarihinde İsviçre’de doğmuş bir dil bilimcidir. Dili ve dilbilimini, kavramsal göstergeler topluluğu (yazı, alfabe ve simge gibi) olarak gören (Rifat, 2009) Saussure, göstergebilimi toplumla ilişkilendirmiş (Guiraud, 1994) ve göstergelerin toplum içinde var olduğu sürece gelişen bir bilim olarak görmüştür. Göstergenin klasikleşen biçimsel tanımlama yönteminin yanında çevresiyle olan ilişkilerinin bir değer olgusu çerçevesinde incelenmesi gerektiğini öne sürmüştür (Barthes, 1979, s. 48). Ona göre dil, göstergesel dizgilerle meydana gelmiş bir iletişim şeklidir ve gösterge etkileşime kapalı olduğu için dışarıdan etkilenmeyen ancak zihnin kendi kendine oluşturduğu kavramsal bir ürün olarak gelişen bir dil bilim yöntemidir. Göstergeyi zihinsel bir olgu olarak görmesi nedeniyle zihnimizde canlandırdığımız kavram, sözcüğü oluşturmuştur. Göstergenin öğeleri sözcük ile kavram da birbirinden ayrılmaz bir bütünü meydana getirmektedir (Erkman Akerson, 2005, s. 60). Sözcük ve kavram ilişkisi çerçevesinde her bir

göstergebilim kuramcısı göstergebilimden bir şeyin yerini tutma, bir şeyin yerine söylenebilecek bir söz olarak bahsederken, Saussure'nin göstergebilim çözümleme tekniğinde göstergeyi bir kavramın sesle sözcükler yardımıyla dışa vurum şekli ve toplumsal olan ile ruhsal olanı aynı kuram içinde birleştirilmesi olarak nitelemektedir (Erkman Akerson, 2005, s. 93-94). Saussure'ye göre kavram ve işitimi imgesinin birlikte anlamlandırılmasıyla gösterge oluşmaktadır. İşitimi imgesinden çıkaracağımız anlam kulağımızla duyduğumuz fiili bir ses yansıması değildir. İşitimi imgesi farkında olmadan gelişen duygularımızı ve davranışlarımızı harekete geçiren soyut bir iç ses olarak değerlendirebiliriz (Köktürk & Eyri, 2013, s. 129).

Saussure'ye göre "her gösterge görüntü, nesne ve ses "gösteren" (*göstergenin fiziksel boyutu*) ile temsil ettiği kavram yani "gösterilen"den (*göstergenin kavramsal boyutu*) oluşmaktadır. Göstergebilimde "gösterge" sözcük, görüntü ya da anlam üreten herhangi bir şey olabilir. Her gösterge, "gösteren" yani göstergenin maddesel, fiziksel varlığı ve "gösterilen" denilen kavramdan meydana gelmektedir." (Parsa & Parsa, 2012, s. 8)

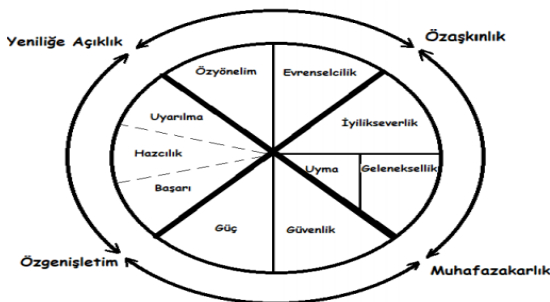
Saussure'nin gösterge modeli çerçevesinde (bkz. şekil: 1) örneklendirmeyi açıklayacak olursak; resim bize "At" kelimesini ses zinciriyle telaffuz ettirir. Gösterge, gösterilen kavramın zihinde yoğunlaşarak anlamlandırılıp gösteren olarak sözcüğe dökülerek dile gelmesidir (Erkman Akerson, 2005, s. 95).

Şekil 1. Saussure'nin gösterge modeli

Schwartz'ın Temel İnsani Değerler Kuramı

Schwartz, altmış aşkın ülkeyi dahil ettiği araştırmasında Rokeach'ın (1973) değerler ile ilgili araştırmasına dayanan ve bireylerin değer yönelimleri içeren bir teori ortaya koymuştur. Kuram, kişisel değerlerin içeriği ve yapısındaki evrensel teorilerine dayanmakla birlikte değerlerin ifade ettikleri motivasyonel hedef türüne göre farklılık gösterdiğini iddia etmektedir (Sagiv ve Roccas, 2017). Teorinin ilk versiyonu Schwartz ve Bilsky (1987, 1990) tarafından yedi değeri (güvenlik, öz- yönelim, olgunluk, başarı, zevk, sınırlayıcı uyma ve yardımseverlik) içeren bir yapıda ortaya konmuştur. 1992 yılında Schwartz, kuramın ilk sürümünden hareketle değerlerin içeriğini ve tiplerini genişletmiş ve değerleri onbir grupta (güç, başarı, hazcılık, uyarılma, öz yönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, gelenek, uyma, güvenlik, maneviyat) ele almıştır. Ancak elde ettiği verilerde maneviyat değer tipinin ayrı bir boyut olarak dağılmadığını tespit etmiş ve maneviyatı çıkararak kuramını on değer tipine dayandırmıştır. (Schwartz, 1992). Schwartz'a göre değerler tüm birey ve toplumlar açısından hayati öneme sahip üç evrensel gereksinimden (biyolojik organizmalar, sosyal etkileşim, hayatta kalma ve refah ihtiyaçları) türetilmiştir ve motivasyonel değer tipleri arasında bir dizi dinamik ilişki (uzlaşma veya çatışma) vardır. Bu ilişkilerin toplam modelini ve motivasyonel sürekliliği temsil eden döngüsel model oluşturulmuştur (Schwartz, 1992; Schwartz, 2006).

Şekil 2. Shalom H. Schwartz'ın döngüsel ilişki modeli

Araştırmada verilerin analizinde de yararlanılan Schwartz'ın değer sınıflama modelindeki yer alan değer tipleri aşağıdaki gibidir (Aydın & Gürler, 2012):

Tablo 2. *Shalom H. Schwartz değer sınıflama tablosu*

Değer Grupları ve Özellikleri	Değerler	Kaynaklar
1 Güç: Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerine denetim gücü.	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görünümü koruyabilmek (insanlar tarafından benimsenmek)	Etkileşim Grup
2 Başarı: Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi.	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak (zeki olmak)	Etkileşim Grup
3 Hazcılık: Bireysel zevke, hazza yönelim.	Zevk, hayattan tat almak.	Organizma
4 Uyarılım: Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.	Organizma
5 Öz yönelim: Düşünce ve eylemde bağımsızlık.	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını sergilemek, bağımsız olmak (kendine saygısı olmak).	Organizma Etkileşim
6 Evrenselcilik: Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek.	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış, istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak (iç uyum).	Grup Organizma
7 İyilikseverlik: Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetmek ve geliştirme.	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak (gerçek arkadaşlık, gerçek sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat).	Organizma Etkileşim Grup
8 Geleneksellik: Kültürel ya da dini töre ve fikirlere saygı ve bağlılık.	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak (dünyevi işlerden el ayak çekmek).	Grup
9 Uyma: Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınıflandırılması.	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.	Etkileşim Grup
10 Güvenlik: Toplumun, var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği.	Milli güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek (bağlılık duygusu, sağlıklı olmak).	Organizma Etkileşim Grup

Kuramın evrensel geçerliliğini ve yordama gücünü artırmak amacıyla 2012 yılında Schwartz ve arkadaşları tarafından model 19 değer tipini içerecek şekilde güncellenmiştir (Schwartz, et al., 2012).

BULGULAR

Diriliş Ertuğrul Dizisinin Gösterebilimsel ve Söylem Çözümlemesi

Dizisinin Künyesi

Yayınlandığı Kanal: TRT1

Tür: Tarih

Yapım Firması: Tekden Film

Yapımcı: Mehmet Bozdağ

Yönetmen: Metin Günay

Senaryo: Mehmet Bozdağ, Atilla Engin, Aslı Zeynep Peker Bozdağ
Müzik: Alpay Göltekin, Zeynep Alasya

Kısıt: Herhangi bir akıllı işaret bulunmamakta olup kısıt da mevcut değildir.

Dizinin Konusu: “13. Yüzyılda dünyada kurulmak istenen düzen içerisinde kudretli bir sahıbe ihtiyaç vardı. 1071’de Türklerin Anadolu’ya girdiği bu vatan topraklarına Haçlılar ve Moğollar da ortak olmak istiyordu. Kayı Obasının Bey’i Ertuğrul ise 400 çadırlık obasına bir yurt arıyordu. Tapınak Şövalyeleri ve vahşi Moğolların en büyük düşmanı olan Ertuğrul, zor bir mücadeleye talip oldu. Ertuğrul, ümitlerin tükendiği bir anda zorluklara göğüs gererek, azmi ve sabrı sayesinde düşmanları yendi ve Kayı boyuna bir yurt verdi. Bu yurttta üç kıtada altı asır hüküm süreceğ olan dünyanın en ihtişamlı devleti Osmanlı İmparatorluğu kuruldu. Dizide yeni devletin kuruluş serüveni ve Ertuğrul’un destansı kahramanlık hikâyesi anlatılmaktadır.”

148. Bölüm Özeti: “Yaralanan Turgut iyileşmiş Ertuğrul Bey ve Gündoğdu ise obaya dönmüşdür. Ertuğrul Bey daha önce evlilik sözü verdiği İlilge Hatuna yakın zamanda bu meseleyi sonuçlandırmak istediğini bildirmişti. Abisinin öldürölüşünü hazmedemeyen Sırma Arıkbuka işbirliği yapmak istediğini söylemiştir. Bunun üzerine Arıkbuka, Ertuğrul Bey’in Berke Han’ın adamlarıyla buluşacağı yeri öğrenmiş ve Ertuğrul Bey’e tuzak kurmuştur.”

Görsel Gösterge Analizi

Diriliş Ertuğrul dizisinin 148. bölümü Ferdinand de Saussure’nin görsel gösterge çözümleme tekniği ile incelenmiş olup Shalom H. Schwartz’ın değeri sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Kesitlerin söylem çözümlemesi de temel değeri çerçevesinde incelenerek Shalom H. Schwartz’ın değeri sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Örnek kesitler:

Kesit- Zaman	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Değeri	Olumlu- Olumsuz
04.19		Keçe yurt adırlı.	Keçeden yapılmış yurt çadırları, süslemeleri ve boylarına özgü sembolik anlam taşıyan motifleri ile yörük kültürünün izlerini taşıdığıdır. Kültürel değerilerden ve gelenekten izler taşıyan çadırlar, toplumsal odaklı olup geleneksellik değeri.	Gelenekselli k	Olumlu
Kesit: 83 Süre: 1.27		Ata arabasında ninen ve bekleyen askerler.	Askerlerin ellerinde kılıçlar ve pusatlarla beklemeleri şiddet yaşanabileceğinin göstergesidir. Her iki tarafın karşı karşıya gelmesi toplumsal odaklı olup güvenlik değeri.	Güvenlik	Olumsuz

Örnek Söylem Analizi:

79 ve 86. kesitler arasında Hayme Hatun’un İl Bilge Hatun için söylediği İl Bilge Hatun’u Bey Hatun olamaya layık gördüğü ifadeler ile Gündoğdu’nun Berke Han hakkında söylediği şiddet söylemlerine yer verilmiştir. Arıkbuka’nın, Ertuğrul Bey ile karşılaştıklarında birbirlerine karşı söylediği şiddet içerikli söylemler ile Arıkbuka’nın Ertuğrul Bey’e karşı lanet söylemlerine yer verilmiştir. Hayme Hatun Selcen Hatun ile konuşurken İl Bilge Hatun için “Hamuru temizdir kızımın, rabbim ona hem bey hatunu olacak feraset hem de bey kızına yaraşır iffet ve izafet vermiş.” demiştir. Hayme Hatun’un İl Bilge Hatun’a olan teveccühü İl Bilge Hatun’un Bey Hatun olabilecek ölçüde bir insan olduğunun ifadesidir. Selcen Hatun’un Hayme Hatun’a “Allah’ım sana nice uzun ömürler nasip etsin.” ifadesi büyüğ olan sevgi ve güzel temennilerin göstergesidir. Sahne değıştikten sonra tempolu bir müzik eşliğinde Gündoğdu’nun Berke Han’ın adamları gibi görünüp altın kasası teslimatı yapılacağı zannedilip at arabasındaki adırlı açtıktan sonra adırlın altından çıkan Arıkbuka’nın adamlarıyla yaptığı mücadele, mücadele esnasında “Hepinizin kellesini bu sandıklarla Berke Han’a yollayacağız.” sözü ve Gündoğdu’nun “Kimin kellesi gideceğ şimdi görecez.” sözü ile pusatla kılıçla yapılan mücadele şiddet göstergesidir.

Dizinin (148. Bölüm) analizleri sonucunda 106 gösterge kesiti ele alınarak incelenmiştir. İncelenen 106 değeri içerikli gösterge kesiti içerisinde Shalom H. Schwartz’ın değeri gruplarına uygun

biçimde 138 farklı anlamlandırma çalışması yapılmış ve yapılan anlamlandırmalardan 117 âdeti olumlu, 21 âdeti ise olumsuz değer ölçütü olarak tespit edilmiştir. Dizi, incelenen bu bölümü özelinde olumlu görsel gösterge karnesine sahiptir, denilebilir.

Tablo 3. *Diriliş Ertuğrul dizisinin görsel gösterge analiz tablosu*

Değer Grupları	Olumlu	Olumsuz
Güç	8	0
Başarı	0	0
Hazcılık	1	4
Uyarılım	0	1
Öz yönelim	0	0
Evrenselcilik	4	1
İyilikseverlik	34	2
Geleneksellik	64	5
Uyma	0	0
Güvenlik	6	8
	117	21

Görsel gösterge analiz tablosunda da görüldüğü üzere 8 adet olumsuz değer grubu ile güvenlik ilk sıradadır. Güvenlik grubu, şiddet, şiddete teşebbüs, sefere çıkma vb. gibi değer ölçütlerine göre sınıflandırılmıştır. Türk ve Moğol askerlerinin birbirlerine karşı kurduğu komplolar şiddet olaylarını tetiklemiştir. Dolayısıyla şiddet olaylarının sonucunda yaşanan öldürme, öldürülme, kan vb. gibi sahnelerin kısıt koyulmadan izleyiciyle paylaşılması izleyici psikolojisini olumsuz yönde etkileyecektir. Güvenlik grubunu 5 adet ile geleneksellik, 4 adet ile hazcılık değerleri takip etmiştir. Kendinden başkasını küçümseyen, ukala, alçakgönüllülüğten uzak ifadeler olumsuz geleneksel değer ölçütü olarak sınıflandırılırken mutlu olmayan ve sinirli ifadeler de olumsuz hazcı değer ölçütü olarak sınıflandırılmıştır. Görsel gösterge analiz tablosunda 64 adet olumlu değer grubu ile geleneksellik ilk sıradadır. Geleneksellik grubu kültürel yaşantı, dini yaşantı, milli yaşantı, geleneksel yaşantı, geleneksel ve milli yaşantı, kültürel ve milli yaşantı, bağımsızlık ve istiklal, yörük kültürü, Moğol kültürü, şaman kültürü, göçebe kültürü, temizlik ve saflık, temizlik, İslam Dini, semboller vb. gibi değer ölçütüyle sınıflandırılmıştır. Gelenekselliği 34 adet iyilikseverlik ve 8 adet güç gurubu takip etmektedir.

İncelenen dizide izleyiciye tarihin derinliklerinden kesitler sunulmuş ve geçmişteki geleneksel, kültürel, milli ve dini yaşantılar ele alınmıştır. Örneğin Şaman ritüelinden kesitler sunularak Şamanizm hakkında izleyiciye bilgi verilen bu dizide yörük kültürü ve göçebe yaşam şekli hakkında da görsel kesitlerle bilgilendirme yapılmıştır. İslam dininin getirdiği gereksinimler bakımından başrol oyuncusu olan Ertuğrul Bey karakterinin namaz kılması ve dua etmesi gibi ibadet ve itikat görsellerinin izleyiciyle paylaşılması izleyicide dini değerlere yönelik olumlu düşünce oluşturacaktır.

Söylem Analizi

Araştırmanın örnekleminde yer alan Diriliş Ertuğrul dizisinin 148. bölümünün söylem analizi yapılmış ve bu analizler Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modeline uygun biçimde olumlu ve olumsuz değer sınıflaması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. İncelenen dizide genel olarak çok fazla olumlu değer söylemine yer verildiği; Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan güç, uyarılım, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleneksellik, uyma, güvenlik değerlerini içeren ifadeler sıkça kullanıldığı tespit edilmiştir. Örneğin güç değer grubunda Beyliğin başındakilere yönelik bireylerin ifadeleri ile altının satın alma gücüne ilişkin olumlu ifadeler; evrenselcilik değer grubunda hoşgörülü davranmaya ilişkin olumlu ifadeler; iyilikseverlik değer grubunda yardımlaşma, iltifatta bulunma, vefakârlık, gerçek dostluk, gerçek arkadaşlık ve gerçek sevgiye ilişkin olumlu ifadeler geleneksellik değer grubunda evlilik geleneği, düğün geleneği, geleneksel yaşantı örnekleri, dini yaşantı, kültürel yaşantıya ilişkin olumlu ifadeler; uyma değer grubunda teşekkür etme anlamına gelen incelik ve dua içerikli ifadeler ile kibarlık ve nezaket içerikli olumlu ifadeler; uyarılım değer grubunda heyecan dolu, ivedi olarak gerçekleşmesi istenilen işlere yönelik olumlu ifadeler; güvenlik değer grubunda ise milli güvenlik, askeri tertibat, devlet yönetimi, toplumsal düzenin sağlanması, adli düzen, veraset sistemine ilişkin olumlu ifadeler yer verildiği belirlenmiştir. Söylem analizlerine yönelik örnek ifadelerden bazıları aşağıdaki gibidir:

Güç: Artuk Bey'in Ertuğrul Bey'in yanına yaklaşırken "Beyim" diye hitap etmesi, Bamsı'nın "buyruk senin Beyim" ifadesi, Turgut Bey'in "Eyvallah Beyim." ifadesi.

Evrenselcilik : Uç Beyleri'nin "Hoşgeldin Ertuğrul Bey" demeleri üzerine Ertuğrul Bey'in "Hoş gördük." ifadesi, Hayme Hatun, Gündoğdu ve Selcen Hatun'un Ertuğrul Bey'e "Hoşgeldin Beyim-oğul" ifadesi.

İyilikseverlik: Selcen Hatun'un Hayme Hatun'a "Ana sen zahmet etmeseydin ben doldururum." ifadesi, Hayme Hatun'un "Cenkten dönmüş belli, şerbet dökmenin zahmeti mi olur." ifadesi, Turgut Bey'in "Sen olmasan kendime bir tas çorba kim koyardı bilmem." ifadesi.

Geleneksellik: Osman ile Saru Batu Savcı'nın Ertuğrul Bey'in otağına girmeden "Destur" ifadesi, Hayme Hatun'un "Selcen kızım, hatunlara söyleyelim meydanda kazandır kurup un getirsinler, zaferin şerefine gaziler helvası dökelim." ifadesi, Ertuğrul Bey'in otağa girerken "Selamün Aleyküm" ifadesi, Turgut Bey'in ve İbn-i Arabî'nin hep beraber "Amin" ifadesi, Turgut Bey'in Ertuğrul Bey'e "Çok şükür Beyim , çok şükür." ifadesi, Gündoğdu'nun "Allah kabul etsin kardeşim" ifadesi.

Uyma: Sırma Hatun'un İl Bilge Hatun'a sağ elini sol göğsüne götürerek "kolay gelsin" ifadesi, Hayme Hatun'un şerbeti Gündoğdu'ya "buyur oğul" diye ikram etmesi.

Uyarılım: Artuk Bey'in Ertuğrul Bey'e "beyim aksakallılar bunu ivedi diye göndermişler" diye seslenmesi, Arıkbuka'nın "bu mektup tez Tebriz'e ulaşacak" ifadesi,

Güvenlik: Ertuğrul Bey'in "Bizde Anadolu'daki Türk obalarında ve devlet içinde kimle görüşeceğimizi biliriz." ifadesi, İl Bilge Hatun'un "Toy meclisi söz meclisi söz meclisi ise öz meclisidir." ifadesi, İl Bilge Hatun'un "Beylik çıkar için değil adalet için yapılır .Töreyi icra etmek asli hedeftir." ifadesi,

İncelenen dizinin bu bölümünde genel olarak çok fazla olumsuz değer söylemine yer verilmediği; yer verilen ifadelerinde Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan güvenlik ve uyma değerlerini içerdiği belirlenmiştir. Uyma değer grubunda kibarlıktan, nezaketten yoksun ifadeler ile söylenmesi halinde karşısındakini incitecek olumsuz ifadelere; güvenlik değer grubunda ise intikam ve şiddete ilişkin olumsuz ifadelere yer verildiği görülmüştür. Örnek söylemler:

Uyma: Turgut Bey'in "zalım" ifadesi kullanması, Turgut Bey'in Arıkbuka için "soysuz" ifadesini kullanması, Arıkbuka'nın ve askerlerinin "Lanet olsun." ifadesi,

Güvenlik: Sırma Hatun'un, mezara eğilerek "lakin tasa etmeyesin sana bunu yapanlardan intikam alacam" ifadesi, Arıkbuka "ben sana o intikamın yolunu açacam merak etme" ifadesi, Sırma Hatun'un "ben ağabeyimin intikamını isterim" ifadesi, Ertuğrul Bey'in Arıkbuka için "kılıcımızı kınına sokmayacağız" ifadesi.

Sen Anlat Karadeniz Dizisinin Göstergebilimsel ve Söylem Çözümlemesi

Dizinin Künyesi

Yayınlandığı Kanal: Atv

Tür: Dram, Romantik

Yapım Firması: Sinegraf Film

Yapımcı: Osman Sınav

Yönetmen: Osman Sınav, Yusuf Ömer Sınav, Veli Çelik

Senaryo: Erkan Birgören

Müzik: Ender Gündüzlü, Metin Arıgül

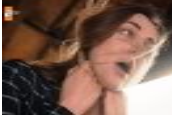
Kısıt: Herhangi bir akıllı işaret bulunmamakta olup kısıt da mevcut değildir.

Dizinin Konusu: “Şiddete boyun eğmeyen bir kadının hikâyesi” sloganı ile Trabzon yaylarında çekilen dizide geçmişte para karşılığı satılmış bir çocuk gelin olan Nefes ve oğlu Yiğit’in hikâyesi anlatılıyor.”

16. Bölüm Özeti: “Yiğit’i kurtarabilmek için Nefes ve Tahir hayatlarını birleştirmişlerdir. Tahir, Nefes’i birkaç kez düştüğü yerden kaldırır fakat Nefes kendisi düştüğünde Tahir’in o kırılğan görünüşünün altındaki gerçek gücü görür ve büyülenir. Nefes ile Tahir’in evlenmeleri yüzünden çıldıran Vedat, Tahir’i öldürmeye karar verir. Vedat, Tahir’in ölmesi için Mercan’ı kurban etmeye karar verir. Nefes ile Tahir evlenince dengesini iyice kaybeden Mercan, Vedat’ın şeytani planına alet olur.”

Görsel Gösterge Analizi

Sen Anlat Karadeniz dizisinin 16. bölümü Ferdinand de Saussure’nin görsel gösterge çözümleme tekniği ile incelenmiş olup Shalom H. Schwartz’ın değer sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Kesitlerin söylem çözümlemesi de temel değerler çerçevesinde incelenerek Shalom H. Schwartz’ın değer sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Örnek kesitler:

Kesit-Zaman	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Değer	Olumlu-Olumsuz
Kesit: 11 Süre: 1- 05.29 2- 05.33 3- 05.33		Mercan’ın boynundaki ip ve ayaklarının yerden kesilmesi.	Mercan’ın boynundaki ipe asılı kalması şiddet gördüğünün göstergesidir. Mercan’ın başkaları tarafından kendisine yapılan şiddet içerikli bu davranış toplumsal odaklı olup güvenlik değeridir.	Güvenlik	Olumsuz
Kesit: 9 Süre: 05.12		Vedat’ın yüz ifadeleri.	Vedat’ın yüz ifadesi sinirlendiğinin göstergesidir. Vedat’ın sinirli hali bireysel odaklı olup hazcı bir değeri ifade etmektedir.	Hazcılık	Olumsuz

Örnek Söylem analizi: 7 ve 14. kesitler arasındaki dizinin söylem çözümlemesinde davalı ve davacı avukatlarının çocuğun velayeti konusunda mahkemeye sundukları deliller ve sunulan deliller üstüne hakim in davranışları anlatılmaktadır. Vedat’ın duruşma salonuna geç gelmesi ve mahkemeye mazeret sunması ile mahkemede şahitlik yapan Osman Hopalı’nın ifadelerine yer verilmiştir. Vedat’ın Tahire attığı mesajın içeriğinde yer alan Mercan’ın boynuna halat geçirilmiş haldeki durumuna ilişkin duruşma salonundaki telaş görüntülerine yer verilmiştir... Vedat’ın Tahir’e attığı fotoğraf içerikli mesajın altında “Ben bu eve gelinlikle giremedim kefenle çıkmak nasıpmış.” yazılı notu dizinin şiddet içerdiğinin göstergesidir. Gönderilen mesajın Tahir’e ulaşmasıyla Tahir yerinden bir anda “Hayır!” diyip duruşma salonundan çıktı. Kardeşi Mustafa ve yengesi Asiye de Tahir’in arkasından duruşma salonunu terketti. Duruşma salonunu izinsiz terk etmek adli makamlara olan saygısızlığın göstergesidir. Vedat Mercan’ı boynuna geçirdiği halatla asarken “Ölümün senin aşkıdan çok daha büyük aşka hizmet edecek.” ifadesini kullandı. Bu ifade ve sahnelenen işkence görüntüleri şiddet içeriklidir.

Dizinin (16. Bölüm) analizleri sonucunda 158 gösterge kesiti ele alınarak incelenmiştir. İncelenen 158 değer içerikli gösterge kesiti içerisinde Shalom H. Schwartz’ın değer gruplarına uygun biçimde 179 farklı anlamlandırma çalışması yapılmış ve yapılan anlamlandırmalardan 79’u olumlu, 100’ü ise olumsuz değer ölçütü olarak tespit edilmiştir. Dizi, incelenen bu bölümü özelinde olumsuz görsel gösterge karnesine sahiptir, denilebilir.

Tablo 4. Sen anlat karadeniz dizisinin görsel gösterge analiz tablosu

Değer Grupları	Olumlu	Olumsuz
Güç	3	1
Başarı	0	0
Hazcılık	11	47
Uyarılım	2	0
Özyönelim	0	0

Evrenselcilik	7	0
İyilikseverlik	35	0
Geleneksellik	11	2
Uyma	3	9
Güvenlik	7	41
Toplam	79	100

Görsel gösterge analiz tablosuna göre 47 adet olumsuz değer grubu ile hazcılık ilk sıradadır. Hazcılık grubu, şiddete uğramanın, umutsuzluğa kapılmanın, hayal kırıklığına uğramanın, endişeye kapılmanın, baskıya uğramanın, içine sindirememenin, yaşananları kabul edememenin verdiği mutsuzluk, sinirlenme ve üzülmeye vb. değer ölçütleriyle sınıflandırılmıştır. Tahir ve Nefes'in evliliğinin çevrelerindeki insanları maddi ya da manevi şekilde olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Çeşitlendirilen mutsuzluk halleri güvenlik gurubu içerisindeki şiddet değeri ile izleyicide karamsarlık ve gerginlik yaratmıştır. Hazcılık grubunu 41 adet ile güvenlik, 9 adet ile uyma grupları takip etmiştir. Yiğit'in velayet davası görülürken Vedat'ın Duruşma Salonuna geç gelmesi ve Tahir'in Duruşma Salonundan izinsiz çıkması ile Vedat'ın Duruşma Salonundayken Cemile ve Tahir'e şantaj mesajları göndermesi adli makamlara olan saygısızlık olarak değerlendirilmiştir. Nefes ile Vedat'ın ayrılması, Nefes'in Tahir ile evlenmesi nedeniyle dizi oyuncularının birbirlerine yönelik şiddet uygulaması ya da şiddete yönelmesine ilişkin sahnelerle rastlanmıştır. Sahip olunan gücü yanlış kullanmaya yönelik davranışlara rastlanmıştır. Karşısındaki hakkında olumsuz düşünceler beslemek ve karşısındakine karşı kibirli davranmaya ilişkin görsel ifadelerle yer verilmiştir.

Görsel gösterge analiz tablosunda 35 adet olumlu değer grubu ile iyilikseverlik ilk sıradadır. İyilikseverlik grubu şefkat, yardımlaşma, dayanışma, gerçek sevgi, nezaket, arkadaşlık, samimiyet, kişinin iyiliğini gözetme, sevgi ve selam vb. gibi değer ölçütüyle sınıflandırılmıştır. İyilikseverliği 11 adet hazcılık ile 11 adet geleneksellik gurubu takip etmektedir. Dizinin bu bölümünde adli yapının temel unsurları ve işleyişi ile Medeni Hukukun ve Ceza Hukukunun gerektirdiği iş ve işlemler hakkında sosyal mesaj içerikli paylaşımlarda bulunulmuştur. Sosyal yaşantı içerisinde rastladığımız doğal ve kültürel görseller ile değerlere yer verilmiştir. Aile bireyleri arasındaki sevginin verdiği iletişim dilini kullanma, hayata tutunmaya çalışma, kamu düzenini sağlama ve adabı muâşerete uyma konusunda olumlu görsel ifadelerle yer verilmiştir.

Söylem Analizi

Araştırmanın örnekleminde yer alan Sen Anlat Karadeniz dizisinin 16. bölümünün söylem analizi yapılmış ve bu analizler Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modeline uygun biçimde olumlu ve olumsuz değer sınıflaması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre incelenen dizide genel olarak çok fazla olumlu değer söylemine yer verilmediği; Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan güç, başarı, hazcılık, uyarılım, özyönelim değerlerini içeren hiçbir ifadeye rastlanılmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte en çok uyma değer grubunda olmak üzere evlilik akidi, kibarlık, nezaket, itaat etme, teşekkür ve dua etme davranışlarına ilişkin olumlu ifadelerle, evrenselcilik değer grubundahoşgörülü davranmaya ilişkin olumlu ifadelerle, iyilikseverlik değer grubundailtifatta bulunma, iyiliğini isteme ve gerçek sevgiye ilişkin olumlu ifadelerle ve geleneksellik değer grubunda geleneksel yaşantı ile dini ve itikadi yaşantıya ilişkin olumlu ifadelerle yer verildiği görülmüştür. Olumlu ifadelerden bazı örnekler şunlardır:

Uyma: Davalı Avukatının "sayın Hakim" diye hitap etmesi, Hakim'in Osman Hopalı'ya "buyurun" diyerek söz vermesi, Berrak'ın Tahir'e "teşekkür ederim" diyerek karşılık vermesi, Vedat'ın "kusura bakmayın Hakim Bey.." diyerek durum bildirmesi, Asiye'nin, "günaydın" ifadesi üzerine Nefes'in, "günaydın Asiye abla" diyerek karşılık vermesi.

Geleneksellik: Mercan'ın kelime-i şahadat getirmesi, Tahir'in, konağa gittiğinde yeğenlerine "selamünaleyküm" diye selam vermesi.

İyilikseverlik: Vedat'ın, Yiğit'in yanına yaklaşıp "hadi ama babacım yerde oturma, yer soğuktur hele senin gibi küçükler için" ifadesi, Tahir'in "Nefesim" diyerek hitap etmesi.

İncelenen dizinin bu bölümünde genel olarak çok fazla olumsuz değer söylemine yer verildiği; yer verilen ifadelerinde Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan güç, hazcılık, uyarılım, özyönelim, geleneksellik, uyma, güvenlik değerlerini içerdiği belirlenmiştir. En çok güvenlik değer grubunda olmak üzere toplumsal düzeni bozan ve şiddet içerikli olumsuz ifadeler; hazcılık değer grubunda bireylerin birbirlerine karşı öfkelenmelerine ilişkin olumsuz ifadeler; uyarılım değer grubunda heyecanlı bir yaşantıya sahip olmaya ilişkin olumsuz ifadeler; özyönelim değer grubunda amaçladığı şekilde hayatını yaşamaya ve istediği gibi konuşmaya ilişkin olumsuz ifadeler; geleneksellik değer grubunda dini ve kültürel değerlere ilişkin ifadeler; uyma değer grubunda nezaketsiz, kaba, argo, ön yargılı, ahlaki ve kişisel denetimden uzak rastgele kelimelerin kullanılmasına ilişkin olumsuz ifadeler ve güç değer grubunda toplumda belirli bir konuma sahip olan bireylerin toplumsal otoritesinin zayıflatılması anlamına gelen olumsuz ifadeler yer verildiği görülmüştür. Olumsuz ifadelerden bazılarına aşağıda yer verilmiştir:

Güvenlik: Vedat'ın, Mercan'ın boynuna idam düğümünü asarken "ölümün senin aşkıdan çok daha büyük aşka hizmet edecek" ifadesi, Tahir'in "yani Vedat, Nefese kızın öldü diyo köpeklerinden Necip ve Şengül kızı üstlerine alıyorlar" ifadesi, Eyşan'ın, "nereye" diye sorması üzerine Vedat'ın, "Tahir'in mezarını kazmaya" diye cevap vermesi.

Uyma: Saniye Hanım'ın "uy iyice kudurdi bunlar kudurdi, benim burda yüreklerim yanay, bunlar türki çağırıy" ifadesi, Mustafa'nın "zevzekler, anamin yanında" ifadesi, Ali'nin "yavaş lan yavaş" diye bağırması, Ali'nin "oğlum bu herif nasıl bir manyak lan böyle" ifadesi.

Geleneksellik: Mustafa'nın "hayırlık halimiz mi kaldı" ifadesi.

Özyönelim : Asiye'nin "sen millete bakma kocacım ağzı olan konişi, senin de ağzın var, sende ver onların ağızlarının payını sussunlar" ifadesi, Naciye'nin "e kız ben ömrü hayatımda böyle rezillik görmedim, bi de utanmadan tutmuş getirmiş kırıyı pazara" diyerek Türkan'ı kışkırtması üzerine Türkan'ın, "hazmetmiş koynuna almış da pazara getirmiş çok mu" diyerek karşılık vermesi.

Uyarılım: Nefes'in araçtan fırlayıp pazarın içine karışması sırasında Saniye'nin, "Tahir koş getir şu deliyi" ifadesi.

Hazcılık: Naciye'nin "Türkan, bu kız Tahir'in evlendiğini duydu diye mi delurdu" ifadesi, Türkan'ın, Mercan'a "başlarım senin Tahir'ine de sevdana da" diye kızması, Tahir'in "ana" diye bağırması ve "ana bundan böyle diline hâkim olacaksın" ifadesi.

Güç: Cemil'in "koskoca Cemil Dağdeviren'in düştüğü duruma bak" ifadesi.

Bizim Hikâye Dizisinin Göstergibilimsel ve Söylem Çözümlemesi

Dizinin Künyesi

Yayınlandığı Kanal: Fox

Tür: Aile, Gençlik ve Komedi

Yapım Firması: Med Yapım

Yapımcı: Direnç Aksoy Sidar

Yönetmen: Koray Kerimoğlu

Senaryo: Ebru Kocaoğlu – Verda Pars

Müzik: Çağatay Akman

Kısıt: Herhangi bir akıllı işaret bulunmamakta olup kısıt da mevcut değildir.

Dizinin Konusu: “Şehrin yoksul semtlerinden birinde anneleri terk edip gittikten sonra alkolik babaları Fikri’ye rağmen 5 küçük kardeşine sahip çıkan ve o ailenin adeta annesi haline gelmiş olan Filiz’in yaşam mücadelesi anlatılmaktadır.”

69. Bölüm Özeti: “Filiz, Barış’ın masum olduğunu öğrendiğinde büyük haksızlık ettiğini anlar ama artık her şey için çok geçtir. Barış’ın kalbini alması o kadar da kolay olmayacaktır. Yine de elinden geleni yapmaya kararlı olan Filiz, tüm vaktini ve enerjisini kocasını geri kazanmaya harcar. Sonunda aralarındaki buzlar erir ve küçük bir kaçamak yapmaya karar verirler. Ancak olaylar gittikleri yerde de peşlerini bırakmayacaktır. Bu sırada ise mahallede kıyametler kopmaktadır. Çiçek, Cemil, Ferda, Tufan ve Minibollar Filiz’le Barış’ı rahatsız etmeden mahalleye çöken beladan kurtulmak için mücadele etmeye başlar ancak bu kez karşılarındaki insanlar oldukça çetin ceviz çıkmıştır ve onları kurtarabilecek tek kişi vardır: Fikri Elibol. Fakat Fikri’yle Ersin de, okulda yaptıkları dolandırıcılık yüzünden tutuklanınca işler iyice sarpa sarar. Şimdi bizimkilerin önünde iki seçenek vardır: Fikri Elibol’u mu kaçıracaklar yoksa mahallenin elden gitmesine göz mü yumacaklar? Tabi sonunda Filiz ile Barış’ı en delirtecek yolu seçerler ve o yolun sonu Fikri için hiç de iyi bitmeyecektir.”

Görsel Gösterge Analizi

Bizim Hikâye dizisinin 69. bölümü Ferdinand de Saussure’nin görsel gösterge çözümleme tekniği ile incelenmiş olup Shalom H. Schwartz’ın değer sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Kesitlerin söylem çözümlemesi de temel değerler çerçevesinde incelenerek Shalom H. Schwartz’ın değer sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Örnek kesitler:

Kesit- Zaman	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Değer	Olumlu-Olumsuz
13 1- 04.08 2- 04.11		Kiraz’ın Şevket Bey’e yönelik el hareketi	Kiraz’ın ablasının yanında Şevket Beyi tehdit etmesi şiddet göstergesidir.	Güvenlik	Olumsuz
41 27.28		Çocuğun tuvaletini ağaca yapması	Yeni taşınan yetişkin bir çocuğun sokakta ihtiyaç gidermesi temizlik kurallarına uygun davranmadığının göstergesidir. Çocuğun toplumsal beklentilerin dışında hareket etmesi toplumsal odaklı olup uyma değeridir.	Uyma	Olumsuz

Örnek söylem analiz: 7 ve 14. kesitler arasındaki dizinin söylem çözümlemesinde lokantada çıkan kargaşa sonrasında Şevket Bey ve diğerlerinin birbirlerini suçlamaları ile Şevket Bey’in Kiraz ve Fikret’i Okuldan attırmak için çaba sarf ettiği anlatılmaktadır. Deniz’in lokantaya girmesiyle Rahmet, “bu kadının ne işi var burda ya” diyerek tepki gösterdi. Filiz, asık bir yüz ifadesiyle “noluyo be, bunun ne işi var burda ya” diyerek ayağa kalktı. Barış, “bi sakın olun kız durumu anlatmaya geldi” demesi üzerine Filiz, “hangi durumu anlatacak ya, ne durumunu anlatacakmış, senle nasıl yattığını mı anlatacak” dedi.

Dizinin (69. Bölüm) analizleri sonucunda 147 gösterge kesiti ele alınarak incelenmiştir. İncelenen 147 değer içerikli gösterge kesiti içerisinde Shalom H. Schwartz’ın değer gruplarına uygun biçimde 173 farklı anlamlandırma çalışması yapılmış ve yapılan anlamlandırmalardan 53’ü olumlu, 120’ü ise olumsuz değer ölçütü olarak tespit edilmiştir. Dizi, incelenen bu bölümü özelinde olumsuz görsel gösterge karnesine sahiptir, denilebilir.

Tablo 5. Bizim hikâye dizisinin görsel gösterge analiz tablosu

Değer Grupları	Olumlu	Olumsuz
Güç	7	1
Başarı	0	0

Hazcılık	6	36
Uyarılım	0	0
Öz yönelim	0	1
Evrenselcilik	8	10
İyilikseverlik	20	4
Geleneksellik	3	14
Uyma	3	4
Güvenlik	6	49
TOPLAM	53	119

Görsel gösterge analiz tablosuna göre 49 adet olumsuz değer grubu ile güvenlik ilk sıradadır. Güvenlik grubu, şiddet, şiddete teşebbüs, suç işleme, narkotik, tehdit, adalet, polis, polis merkezi, güvenlik açığı, güvenliği sağlama, sağlık vb. gibi değer ölçütleriyle sınıflandırılmıştır. Bir ailenin olumsuz tutum ve davranışlarının mahalleyi olumsuz yönde etkileyebileceği ve şiddete götürebileceğine ilişkin görsellere yer verilmiştir. Güvenlik grubunu (36), hazcılık ve geleneksellik (14) grupları takip etmiştir. Mahremiyete uygun olmayan davranışlar olumsuz değer ölçütü olarak nitelendirilmiştir. Eşler arasındaki güvensizlik, kız arkadaş uğruna feda edilen hayatlar, doğum yapan bir kadının hisleri ve Polislik mesleğinin saygınlığı ile Polis merkezlerinin güvenilirliğine ilişkin görsel ifadeler yer verilmiştir.

Görsel gösterge analiz tablosunda 20 adet olumlu değer grubu ile iyilikseverlik ilk sıradadır. İyilikseverlik grubu şefkat, merhamet, yardımlaşma, dayanışma, gerçek sevgi, nezaket, sorumluluk bilinci, paylaşmak vb. gibi değer ölçütüyle sınıflandırılmıştır. İyilikseverliği, evrenselcilik (8) ile güç (7) grubu takip etmektedir. İzleyiciye gerçek sevgi ve yardımlaşma konularında önemli mesajlar verilmiştir. Hamile bir bayana yardım etmek ve bir hamileyi anlayabilmek konusunda seyircide örnek algı yaratacak davranışlar sergilenmiştir. Sorumluluk sahibi olmak gerektiği konusunda sosyal mesaj verilmiştir.

Söylem Analizi

Dizinin 16. bölümünün söylem analizi yapılmış ve bu analizler Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modeline uygun biçimde olumlu ve olumsuz değer sınıflaması çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Buna göre incelenen dizide genel olarak çok fazla olumlu değer söylemine yer verilmediği; Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan bazı değer gruplarını (başarı, hazcılık, uyarılım ve özyönelim) içeren söylemlere yer verilmediği tespit edilmiştir. en çok iyilikseverlik değer grubunda olmak üzere kişinin yakın olduklarına karşı gerçek sevgi, gerçek arkadaşlık ve yakınlarının iyi olmaları için temennilerde bulunmalarına ilişkin olumlu ifadeler, evrenselcilik değer grubunda anlayış ve hoşgörüye ilişkin olumlu ifadeler, güç değer grubunda resmi belge niteliği taşıyan Tapu Senedinin güçlü olmanın ve zengin olmanın kanıtı olduğuna ilişkin olumlu ifadeler, güvenlik değer grubunda toplumun huzur ve sürekliliğini güvence altına alan adalet, hukuk ve emniyet unsurlarına ilişkin olumlu ifadeler, uyma değer grubunda karşılıklı beşeri ilişkilerde sarf edilen nezaket içerikli olumlu ifadeler, geleneksellik değer grubunda insanların karşılıklı selamlaşmalarına ilişkin olumlu ifadeler yer verildiği belirlenmiştir. Örnek olumlu söylemler:

İyilikseverlik: Nazlı'nın "pardon, gözleme ister misiniz, sizi görünce fazla aldım" diyerek elindeki gözlemeyi hamile olduğu için Filiz'e ikram etmesi üzerine Filiz'in "teşekkür ederim" söylemi, Filiz'in Barış'a "gurur duyuyorum seninle" söylemi, Ferda'nın Tufan'a "biz birbirimize iyi geliyoruz Tufan" söylemi, Filiz, çiçeği gösterip "sana aldım, ne bileyim gününü güzelleştirir, odanı güzelleştirir filan" söylemi.

Güç: Hamdi eline tapuyu alarak "bu evi biz satın aldık aha da tapusu" ifadesi, Salih'in "valla da satmış yani, bizim yapacağımız bir şey yok, adamın elinde kapı gibi tapu var" ifadesi,

Evrenselcilik: Barış'ın "yok yok anlaşılır, siz iyi olun, bebek iyi olsun da, gerisi problem değil" söylemi.

Geleneksellik: Hamdi'nin Ferda'ya "aleyküm selam" diyerek karşılık vermesi,

Uyma: Nazlı'nın "nasıl teşekkür edeceğimi bilemiyorum gerçekten, bebeğimi kurtardınız, ikinize de çok teşekkür ederim" söylemi üzerine Cenk'in de "bir hata ettiysem özür dilerim, hani panikten ben, napacağımı neydeceğimi ne diyeceğimi bilemedim, şe yapmayın yani, kusura bakmayın ne olur" söylemi,

Güvenlik: Tufan'ın "ya olur mu böyle, bi ihtarname, mihtarname birşey çekseydin, evinden atılır mı insan böyle ya" söylemi, Hakim'in "Mahkemede gösterdiğiniz tutum üzerine tutuklanmanıza karar verilmiştir" söylemi,

Bizim Hikaye dizisinin bu bölümünde genel olarak çok fazla olumsuz değer söylemine yer verildiği; yer verilen ifadelerin de Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan hazcılık, evrenselcilik, geleneksellik, uyma, güvenlik değerlerini içeren ifadeler olduğu görülmüştür. En çok güvenlik değer grubunda olmak üzere toplumsal düzeni bozan ve şiddet içerikli eylemler ile kamu güvenliğini tehdit eden olumsuz ifadeler; uyma değer grubunda nezaketsiz, kaba, argo ve kişisel denetimden uzak rastgele kelimelerin kullanılmasına ilişkin olumsuz ifadeler; geleneksellik değer grubunda dini ve kültürel değerlere yönelik saygısızlık, adabı muâşerete ve ahlaki değerlere uygun olmayan olumsuz fiil ve ifadeler; evrenselcilik değer grubunda hoşgörüsüzlük, anlayışsızlık, fikirlere ve kişilere yönelik saygısızlık yapmaya yönelik olumsuz ifadeler, hazcılık değer grubunda mevcut durumdan memnun olmama ve bu durumdan dolayı Allah adını zikrettiklerine ilişkin olumsuz ifadeler yer verilmektedir. Özellikle aile kurumunu ayakta tutan ve en önemli değer olan güvenin ortadan kalktığına ilişkin ifadeler sıkça yer verildiği gözlemlenmiştir. Olumsuz söylemlere ait bazı örnekler:

Güvenlik: Fikret'in "ya Abla, Şevket denen o adam var ya, o çok pis taktı kafayı ya, ona bişey yapmamız lazım" söylemi üzerine Filiz'in "tamam endişelenme onu halledicez söylemi, Tufan'ın, "dingilini, mingilini" diyerek üstlerine yürümesi, Fikret'in "ben ne yapacağımızı biliyorum aslında, dünyanın en belalı insanını onların üstüne salıcaz" söylemi, Barış'ın Rahmet'e "bana bak söyle gözüme gözükmesin" söylemi, Dilber'in Çiçek'e doğru yönelerek "kadın bıraksana çocuğumu, napıyosun, kadın çocuğumun kulağını bıraksana" söylemi.

Uyma: Çiçek'in "defolun pislikler" söylemi, Barış'ın Rahmet'e "oğlum neyi gördün manyakmısın sen" söylemi, Barış'ın Şevket Beye "sen ne kadar yapışkan ne kadar pislik bir adammışsın ya" söylemi, Filiz'in Barış'a "ne gelicem senle ya, senle mi uğraşacam ortalığın haline bak" söylemi, Filiz'in "siz hep birlikte kafayı mı yediniz ya" söylemi.

Geleneksellik: Rahmet'in Barış'a "otelde gördüm işte kızı kucağında götürüyordun, daha ne anlatacam" söylemi, Cemil'in "faizde, faize koyduk biz o parayı, öyle boş boş durmasın dedim, biraz değerlendirsin, bişey alalım farklan dedim, ama ay sonunu bulur herhalde demi Tufan" söylemi, Rahmet'in "sen her fenalaştığında birinin kucağına atlayıp odaya mı götürtüyorsun kendini" söylemi, Filiz'in Barış'a "aman neyini sorcaz, kucaklayıp kadınları odana götürüyorsun, neyini sorcaz sana" söylemiyle Deniz'in "fenalaştığım için, ya siz utanmıyor musunuz evli adamla benim adımla çıkarmaya" söylemi, Rahmet'in "gördüm len ben sizi" söylemi üzerine Barış, "ne gördün" diye sordu. Rahmet "otelde gördüm, almışsın kızı kucağına odaya götürüyorsun, bari itiraf edecek yüzün olsun Barış be" söylemi.

Evrenselcilik: Filiz'in Nazlı'ya "ne isim koyacaksınız, düşündünüz mü" söylemi üzerine Cenk'in "ya siz niye böyle soru soruyorsunuz hanım efendi" söylemi, Tufan'ın "gözüm görmüyor ki kokudan" diyerek Cücü'nün ayak kokusunu etrafındakilerle paylaşması, Hamdi'nin "sen çık aldık biz bu evi, biz yerleşicez" söylemi.

Hazcılık: Tufan'ın "başlama sen de Allah Allah ya, susmuyorlar" söylemi, Deniz'in "şu hale bak ya siz beni ne zannediyorsunuz" söylemi, Barış yataklı servis odalarına girip çıkarken Filiz'in dışarda "Allah Allah" diyerek homurdanması.

Çukur Dizisinin Göstergebilimsel ve Söylem Çözümlemesi

Dizinin Künyesi

Yayınlandığı Kanal: Show TV

Tür: Aksiyon ve Polisiye

Yapım Firması: Ay Yapım

Yapımcı: Kerem Çatay

Yönetmen: Sinan Öztürk

Senaryo: Gökhan Horzum, Damla Serim

Müzik: Toygar Işıklı

Kısıt: On üç yaş ve üzeri izleyicinin seyredebileceği ile olumsuz örnek oluşturabilecek davranışların bulunduğu dair akıllı işaretler mevcuttur.

Dizinin Konusu: İstanbul'un mahallelerinden Çukur'un kontrolü Koçova ailesinin elindedir. Çukur, İstanbul'un belalı ve uyuşturucunun en yaygın olduğu mahallelerinden. Koçovalıların da Çukur'u yönetirken en önemli kuralı uyuşturucuya asla izin vermemeleridir. Fakat Çukur'a uyuşturucu sokmaya çalışan guruplar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu sırada Koçovalı ailesinin en küçük ve isyankar oğlu Yamaç, Çukur'a geri dönmüştür. Yamaç'ın Çukur'a geri dönmesiyle Çukur'da yeni bir dönem başlamıştır. Yamaç'ın karşısına kendisi gibi tehlikeli ve güzel bir kadın olan Sena çıkmıştır. Genç çiftlerin hayatına Çukur'un ve Yamaç'ın ailelerinin girmesi ve çiflerin gelecek arayışı diziye konu olmuştur.

65. Bölüm Özeti: "İdris, tüm Koçovalı kardeşleri eski günlerdeki gibi omuz omuza mücadele etmeleri için sürpriz bir hamleyle buluşturacaktır. Bu sırada Azer'i ziyaret eden Yücel, Koçovalılar'ı yok etmek için boş durmayacaktır. Timsah'la yolları kesişen Yücel şoke edici bir hamlede bulunacak ve Çukur'da tansiyon yükselecektir."

Görsel Gösterge Analizi

Dizinin 65. bölümü Saussure'nin görsel gösterge çözümleme tekniği ile incelenmiş ve Schwartz'ın değer sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Kesitlerin söylem çözümlemesi de temel değerler çerçevesinde incelenerek Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modeline göre sınıflandırılmıştır. Örnek kesitler:

Kesit- Zaman	Gösterge	Gösteren	Gösterilen	Değer	Olumlu-Olumsuz
15-16 04.58		Celil'in sol eliyle yemek yemesi ve kıyafetleri.	Celil'in belirgin bir şekilde sol elle yemek yemesi dini ve örfi değerlere uygun davranmadığının göstergesidir. Dini töreye aykırı davranışta bulunmak toplumsal odaklı olup geleneksellik değeridir. Celil'in üstündeki kıyafetler (çiçekli gömlek, takılar, kaşındaki piercing) kültürel yaşantımıza uygun olmadığının göstergesidir.	Geleneksellik	Olumsuz
94 1-45.20 2- 45.22		Vartolu'nun eşine karşı olan davranışı.	Vartolu'nun eşine karşı davranışlarındaki samimiyet birbirlerine olan sevginin göstergesidir. Gerçek sevgi, toplumsal odaklı olup iyilikseverlik değeridir	İyilikseverlik	Olumlu

Örnek söylem çözümlemesi: 87 ve 94. kesitler arasındaki dizinin söylem çözümlemesinde İdris Baba'nın Vartolu'ya gösterdiği şefkatli davranış ile Vartolu'nun Saadet'e gösterdiği sevgiye ilişkin ifadeler yer verilmiştir. Eşi Saadet'in çağırmasıyla evine gelen Vartolu'nun külhanbeyi duruşu ve davranışları küçük çocuğunu kucağına almasıyla yumuşadı ve çocuğuna sevgi ve ilgi gösterdi. Vartolu'nun, gösterdiği ilgi karşısında özlem giderip, baba sıcaklığını, şefkatini ve sevgisini alan çocuğunun huzursuzluğu son buldu. Çocuğa duyulan ilgi ve gösterilen sevgi çocuğun psikolojisini etkilediği görülmektedir. Vartolu'nun çocuğunu beşiğe koyup eşi Saadete Sadiş diyerek sarılıp onu öpmesi eşine olan sevginin göstergesidir.

Dizinin (65. Bölüm) analizleri sonucunda 164 gösterge kesiti ele alınarak incelenmiştir. İncelenen 164 değer içerikli gösterge kesiti içerisinde Shalom H. Schwartz'ın değer gruplarına uygun biçimde 202 farklı anlamlandırma çalışması yapılmış ve yapılan anlamlandırmalardan 67'si olumlu, 135'i ise

olumsuz değer ölçütü olarak tespit edilmiştir. Dizi, incelenen bu bölümü özelinde olumsuz görsel gösterge karnesine sahiptir, denilebilir.

Tablo 6. Çukur dizisinin görsel gösterge analiz tablosu

Değer Grupları	Olumlu	Olumsuz
Güç	2	0
Başarı	0	0
Hazcılık	8	48
Uyarılım	2	0
Özyönelim	1	0
Evrenselcilik	11	10
İyilikseverlik	24	1
Geleneksellik	9	13
Uyma	3	4
Güvenlik	7	58
TOPLAM	67	134

Tabloda da görüldüğü üzere olumsuz değer sınıflamasında güvenlik (58) ilk sıradadır. Güvenlik grubu, şiddet, şiddete teşebbüs, intikam alma, şiddet görme, kafa tutma, sinsice plan yapma, öldürmeye çalışma, tehdit, zarar vermeye çalışma, temizlik, huzur ve güvenliği tehlikeye sokma, güvenliği sağlama, öldürebilme ihtimali, rehin almak vb. gibi değer ölçütleriyle sınıflandırılmıştır. Çukuru korumak adına, Koçovalı'ların çetelere karşı verdiği şiddet içerikli mücadeleye ilişkin görsellere yer verilmiştir. Güvenlik grubunu hazcılık (48), geleneksellik(13) grupları takip etmiştir. Çukuru korumaya çalışan Koçovalı'ların dışardan gelen tehditler ve saldırılar karşısında çaresizlikten dolayı üzülmeleri ve sinirlenmesi, Karaca'nın içine kapanık karamsar haline Selim'in üzülmeleri, Damla'nın yaşananlara karşı sinirlenmesi ve babasının öldürülmesi, Uluç ve İdris Babanın birbirlerine karşı dertlenirken söylemlerinin yüz ifadelerine yansması birer değer ölçütü olarak değerlendirilmiştir. Dizide milli, dini ve kültürel değerlere ve mahremiyete uygun olmayan davranışlara ilişkin görsel ifadeler yer verilmiştir.

Görsel gösterge analiz tablosunda olumlu değer sınıflamasında iyilikseverlik (24) ilk sıradadır. İyilikseverlik grubu şefkat, dayanışma, eşe ve evlada karşı gerçek sevgi, ekip ruhu ve birliktelik, yardımlaşma vb. gibi değer ölçütüyle sınıflandırılmıştır. İyilikseverliği evrenselcilik(11) ile geleneksellik (9) gurubu takip etmektedir. Evlada ve eşe karşı sevgiyle yaklaşma, bir babanın kızına destek olmaya çalışması, takım ruhunu benimseme ve birlikte hareket etme konularında önemli mesajlar verilmiştir. Azer'in memleket özlemi, Sultan Koçovalı'ya ve İdris Babaya duyulan saygı, Çukurluların Koçovalılara karşı duyduğu saygı, duvar yazılarındaki ve afişlerdeki sosyal içerikli mesajlar ile dini, kültürel ve milli yaşantımıza yönelik davranışlara yer verilmiştir.

Söylem Analizi

Dizinin 65. bölümünün söylem analizi yapılmış ve bu analizler Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modeline uygun biçimde olumlu ve olumsuz değer sınıflaması çerçevesinde gerçekleştirilmiş ve dizide genel olarak çok fazla olumlu değer söylemine yer verilmediği belirlenmiştir. Shalom H. Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan başarı, güç, başarı, uyarılım, özyönelim, evrenselcilik, güvenlik değerlerini içeren ifadeler yer verilmediği görülmüştür. İlgili bölümde en çok geleneksellik değer grubunda olmak üzere insanların karşılıklı selamlaşmalarına, Allah'a şükretme ve birbirlerine başsağlığı dilemelerine ilişkin olumlu ifadeler; uyma değer grubunda karşılıklı beşeri ilişkilerde sarf edilen kibarlık, nezaket, ikram içerikli olumlu ifadeler ve iyilikseverlik değer grubunda Koçovalıların büyük olarak gördüğü İdris Baba'nın çevresindekilere gösterdiği sevgi ve şefkate ilişkin olumlu ifadeler yer verilmiştir. Olumlu söylemlere yönelik bazı örnekler:

Geleneksellik: Vartolu'nun arabadan inen Azer Kurtuluş'a "selamunaleykül" söylemi, Emmi'nin kahvehaneye "selamunaleyküm" diyerek girmesi, Uluç'un "çok şükür bunu da atlattık" ifadesi, Azer'in Yücel'e "başın sağ olsun Allah rahmet eylesin" söylemi.

Uyma: Salih'i eşi Ayşe "hoş geldin" diye karşılaması, Azer'in "çay kahve ne içersin" söylemi, Aliço'yu köprü altı barınağına götüren Ali'nin barınağa geldiklerinde kapıyı açarak "buyurun Aliço Bey" söylemi ve Aliço'nun da "teşekkürler Ali Bey" diye karşılık vermesi.

İyilikseverlik: Vartolu'nun "kız Sadiş geçende İdris Baba saçımı okşadı, öyle aldı kafamı göğsüne yasladı, ne bilim ilk başta anlamadım bir şey de sonra içim bir tuhaf oldu mutlu oldum yani çocuk gibi" söylemi.

Çukur dizisinin bu bölümünde genel olarak çok fazla olumsuz değer söylemine yer verildiği; yer verilen ifadelerin de Schwartz'ın değer sınıflama modelinde yer alan uyma ve güvenlik değerlerini içeren ifadeler olduğu görülmüştür. Güvenlik değer grubunda şiddet, intikam ve tehdit içerikli eylemler ile milli değere zarar verme, yasa dışı topluluk kurma gibi olumsuz ifadelere; uyma değer grubunda ise nezaketsiz, kaba, argo ve kişisel denetimden uzak rastgele kelimelerin kullanılmasına ilişkin olumsuz ifadelere sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir. Örnek söylemler:

Güvenlik: Azer'in, Yücel'e "sebepe ne demiştin en son" diye sormasıyla Yücel'in "kardeşinin intikamını alacaktım" ifadesini kullanması, Cumali'nin "Nejat kafasına silahı dayanınca her şeyi bülbul gibi öttü" söylemi, Cumali'nin "ortalık zati ayakta Emmi ya, gençler beline silah takıp rajon bile kesiyor olmuş" ifadesi, Cumali'nin elindeki teşbihi masaya sertçe vurarak "ulan ben Nejat'ı konuşturup yanınıza gelmeseydim sen ve Aliço çokta ölmüştünüz" söylemi, Azer'in "bizim ciğerimizi sökmek için bedelini ödeyemezsiniz" söylemi.

Uyma: Yücel "sen manyak değilsin numara yapıyorsun" söylemi, Medet'in "abi valla geri zekâlı bu ya" ifadesini kullanması, İdris Baba'nın Medet'e "ciğersiz gol yeme şerefsizim yakarım seni" söylemi, Uluç'un "bunlar iyice kaşındı ama" söylemi, İdris Baba'nın "seninki ne, niye sattın lan beni" söylemi.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Gençler arasında popüler olan TV dizilerinin değerler bağlamında analizinin yapılmasının amaçlandığı bu çalışmada dört dizinin (Diriliş Ertuğrul, Sen Anlat Karadeniz, Bizim Hikâye ve Çukur) gösterge ve söylem analizi yapılmıştır. Buna göre Diriliş Ertuğrul dizisinin gösterge analizi bulgularında 117 olumlu, 21 olumsuz gösterge tespit edilmiştir. Olumlu göstergelerde en çok geleneksellik, olumsuz göstergelerde ise güvenlik değer grubu ilk sırada yere almıştır. Dizinin söylem analizinde de çok fazla olumlu değer söylemine yer verildiği bulunmuştur. Sen Anlat Karadeniz dizisinin gösterge analizi bulgularında ise 100 olumsuz, 79 olumlu gösterge tespit edilmiştir. Olumsuz göstergelerde hazcılık ve güvenlik değer grubu, olumlu göstergelerde ise iyilikseverlik ilk sıralarda olduğu gözlemlenmiştir. Dizinin söylem analizinde ise genel olarak olumsuz değer söylemine yer verildiği görülmüştür. Bizim Hikâye dizisinin gösterge analizi bulgularında ise 119 olumsuz, 53 olumlu gösterge tespit edilmiştir. Göstergelerin değer gruplarına yönelik dağılımlarında ise olumsuz göstergelerde güvenlik, olumlu göstergelerde ise iyilikseverlik değer grubu ilk sıradadır. Dizinin söylem analizinde de benzer şekilde daha çok olumsuz değer söylemine yer verildiği belirlenmiştir. Çukur dizisinin gösterge analizi bulgularında ise 134 olumsuz, 67 olumlu gösterge bulunmuştur. Olumlu göstergelerde en çok iyilikseverlik, olumsuz göstergelerde ise güvenlik değer grubu ilk sırada yere almıştır. Elde edilen bulgulardan hareketle Diriliş Ertuğrul dizisi hariç diğer dizilerin ilgili bölümleri bağlamında olumsuz görsel gösterge karnesine sahip olduğu; aynı şekilde söylem analizlerinde Diriliş Ertuğrul dizisi hariç diğer dizilerde olumsuz söylemlere daha çok yer verildiği söylenebilir. Buradan hareketle çalışmada, örneklem dahilindeki dizilerin çoğunluğunun değerler üzerinde olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşıldığı ifade edilebilir. Nitekim Diriliş Ertuğrul dizisi incelenen bölümü bağlamında daha çok olumlu değerleri içermiş olsa da gerek bu bölümü gerekse diğer bölümleri dikkate alındığında dizide kılıç, kan, kafa koparma, öldürme gibi birçok şiddet içerikli sahne herhangi bir kısıt konulmadan izleyici ile buluşturulmaktadır. Bulgulardan hareketle araştırma gençler arasında en popüler Türk dizilerinin değerler üzerindeki olumsuz etkilerini bulgulamakla birlikte gençlerin olumsuz örneklerden daha çok etkilendiği veya modellediği düşünüldüğünde (Erjem & Çağlayandereli, 2006), yoğun bir şekilde olumsuz örneklerle maruz kaldığını; bilinçli ailelere ve yetişkinlere duyulan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır denilebilir. Benzer şekilde çalışmalarda da dizilerin içerdiği olumsuz içerikler nedeniyle bireyler üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu sıklıkla ifade edilmiştir (Ünal, 2021; Berkant, 2014).

Dizilerin değerler üzerindeki olumsuz etkilerini gösteren en önemli bulgulardan birisi de RTÜK tarafından yayınlanmış araştırma raporunda en çok şikayette bulunulan program türünün dizi filmler olmasıdır. Vatandaşların bildirimlerinde ilk sırada “Genel Ahlak, Manevi Değerler ve Ailenin Korunması İlkesine Aykırılık” kriteri, ikinci sırada “Kuruluş/kişileri eleştiri sınırları ötesinde küçük düşürücü, aşağılayıcı veya iftira niteliğinde ifadeler içeren, insan onuru ve özel hayatın gizliliğine aykırı yayın” kriteri, üçüncü sırada ise “Çocuk ve gençlerin fiziksel, zihinsel veya ahlaki gelişimine zarar verici yayın” kriteri yer almıştır. Kişilerin şikayet gerekçelerinde bir sonraki kriter “Şiddeti Özendirici veya Kanıksatıcı Yayın” olmuştur (2021 Yılı faaliyet raporu, 2022).

Televizyonun şiddet üzerindeki etkisi sosyal bilimlerde en çok araştırılan konulardan biri olmuştur (Rigel, 2008). Yapılmış araştırma bulguları şiddeti konu edinen medya içeriklerinin, bu içerikleri tüketen çocuklar açısından fizyolojik bir uyarıcı oluşturduğunu; kültürler farklı olsa bile medyadaki şiddet içeriklerinin çocuklar üzerindeki saldırganlık etkisinin benzer olduğunu, şiddet içeren programlardaki kahramanların özellikle erkekler için özendirici rol model olduğunu; medyadaki şiddetin onaylanmış, normalleştirilmiş bir çerçevede sunulduğu için çocuklar tarafından kolayca kabul edilebildiğini ortaya koymuştur. Bununla birlikte araştırmalarda çocukların yaşadığı bölgenin sorunlu olmasının, yoksunluklarının, ekonomik kaygılarının veya engellerinin sunulan içeriğin kabulünde ve etki düzeyinde yönlendirici olduğu tespit edilmiştir (Groebel, 1998 akt: Rigel, 2008).

Henüz ileti çözümleme yetenekleri yeterli düzeyde gelişmediği için TV’deki şiddet içeriklerinden en çok etkilenen grup çocuklardır (Rigel, 2008). Bu nedenle çocuklar etkilenme riski açısından korunması gereken gruba girmektedir (Özerkan, 2008). Nitekim Bandura ve Baron’nun deneysel araştırmasında 10 yaş altındaki bir grup çocuğa şiddet içeren film izletilmiş ve çocuklar oyun odasına alınmıştır. Burada şiddet içerikli filmi izleyen çocukların izlemeyenlere göre daha saldırgan tavır sergiledikleri görülmüş ve TV’deki şiddetle saldırgan davranış arasında bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Rigel, 2008).

Mesajlarını eş zamanlı ve sınırsız bir kitleye ulaştırabilmesi, mesajlarını sık sık tekrar edebilmesi ve gündem oluşturabilmesi çocuklar açısından düşünüldüğünde medyanın etki gücünü daha çok artırmaktadır. Toplumsallaştırma, model oluşturma ve dış dünyayı tanımlama gibi etkileri dikkate alındığında medya önemli bir sosyal öğrenme kaynağıdır (Özerkan, 2008). Nitekim lise öğrencileri üzerinde yapılmış bir araştırmada da gençlerin televizyon dizilerden çok fazla etkilendiği; üç gençten ikisinin dizilerdeki kahramanların fiziki ve kişilik özelliklerini modelledikleri tespit edilmiştir (Erjem & Çağlayandereli, 2006). Benzer şekilde araştırmalarda televizyonun çocukları suça ve şiddete yönlendirmesine vurgu yapılmıştır. Örneğin Şahin’in (Şahin, 2010, s. 134) araştırmasında televizyon dizileri zorbalığın bir kaynağı olarak bulunmuş ve dizilerde yer alan şiddetin öğrenciler üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Medyadaki şiddet unsurlarının üniversite gençlerinin ruh sağlığı üzerine etkisi üzerine yapılan bir araştırmada da katılımcıların tamamına yakını televizyon programlarında yer verilen şiddet unsurlarının davranışları etkilediğini ifade etmiştir (Asoğlu, et al., 2018). Medyatik bir öğe olarak şiddet gerek beğeni gerekse tepki oluşturarak reyting sağlayabilmek için dizilerde her zaman kullanılan bir unsur olmuştur. Bu araştırmada da dizilerde birçok yerde şiddet ögesine yer verildiği tespit edilmiştir.

Çocuklar ve gençler gerçek hayatta karşılaşmadıkları birçok şiddet türüne televizyonda tanık olurlar ve olumsuz etkiye maruz kaldığı bu durum ne kadar çok artarsa o derece duyarsızlaşır ve şiddeti içselleştirebilirler. Zamanla şiddet, çocuklar için normal bir eyleme dönüşebilir. Özellikle medyada şiddetin dikkat çekici bir şekilde sunulması bu süreci hızlandırabilir. Nitekim bir araştırmanın bulgularında “dizi fragmanlarında şiddetin, sesle (diyalog), müzikle ve kurguyla daha da dramatize edilerek dikkat çekici hale getirildiği” saptanmıştır (Sünbül Olgundeniz & Özgökbel Bilis, 2019). Benzer bulgulara bu araştırmada incelenen dizilerde de yer verildiği görülmüştür.

Çocuk medyanın nesnesi olarak yetişkinlerin dünyası tarafından medyada temsil edilir. Fakat bu süreçte aslında pasif bir alıcı değil aynı zamanda ona aktarılanları yani gördüklerini kullanarak kendi temsillerini biçimlendiren rolünü üstlenmektedir. Kısaca çocuğun temsilleri var olan dünyanın bilgisini özümsemek ve bu bilgileri dönüştürüp kendini kılma ve yeniden üretmektir (Yetim & Yetim, 2008: 90). Kısacası çocukların sosyalleşme süreçlerinde televizyon günümüzün çağdaş masal anlatıcısı konumundadır. Çocuklar ekran karşısında sihirli kutu olarak nitelendirdikleri bu anlatıcıdan

izlediklerini içselleştirmekte; bunları davranışlarına ve yaşam pratiklerine aktarmaktadırlar (Dinçer & Yılmazkol, 2014). Bu bağlamda medyanın kısa dönem etkileri gözlenen davranışın taklidi duygusal uyarılmadaki değişimler ve duygusal uyarılmaya bağlı olarak yapılan yanlış yüklemeler yani uyarılma transferi şeklinde özetlenebilir. Medyanın uzun dönem etkileri ise sosyal öğrenme yoluyla çocukların davranış senaryolarını dünya görüşlerini sosyal temsilcileri medyadan edinmesi medyanın duygusal süreçleri olan alışma duyarsızlaşmayı ve didaktik öğrenmeyi kapsamasıdır (Yetim & Yetim, 2008: 103 105).

Günümüzde enformasyon araçları çocukların gelişimini destekleyen farklı olanaklar sunuyorken kronik bir şekilde çocukluğun/çocukların yok oluşuna da neden olmaktadır. Özellikle araştırmalarda çocukların yetişkinlerin izledikleri programları izlediklerinin tespit edilmesi, çocuklar ve gençleri en önemli tüketiciler olarak medyanın pazarı yapmıştır. Çocukların reklamların temel izleyicisi olarak kabul görmesi ve reklamların özellikle çocukları etkileyecek bir tarzda cazip hale getirilmesi bunun bir sonucudur. Kısaca enformasyon araçları ve tüketim kültürü ayrılmaz bir iş birliği içerisinde. (Kar, 2008). Konusundan karakterlerine kadar izleyicisi üzerinde derin izler bırakan diziler, sunduğu hayatlar ve çizdiği imajlar ile çocuklar için ulaşılması öncelenen hayatlara/ideallere dönüşmekte ve çocukları medyanın ticari kaygılarının kısılcasında bir esire dönüştürmektedir. Bazen ekonomik bazen de ideolojik kaygıya bağlı olarak diziler, gençleri tüketim kültürün aracı ve yapıcısı olarak şekillendirmektedir. Nitekim bir araştırmada da dizilerin gençler üzerinde tüketim kültürü oluşturduğu ve gençlerin yaşam tarzını etkilediği saptanmıştır (Yılmaz, 2013).

Günümüzde diziler eğlence unsuru olmaktan daha çok kültür ve ideoloji taşıyıcısı konumundadır. Çünkü sadece bireylerin değerleri üzerinde değişiklik yapmakla kalmayıp bireylerin toplumun değerlerine bakış açıları da değişikliğe neden olabilmektedirler. Özellikle izleyici tarafından ideal olarak algılanan ve rol model alınan karakterlerin giyimi, kuşamı, içtikleri, söyledikleri, davranışları popüler bir kültür haline dönüştürülmekte ve ticari bir amaç kapsamında toplumsal değerler, kültürel gelenek ve görenekler melezleştirilerek içi boşaltılmaktadır (Zengin, 2014). Televizyon dizilerinin olumsuz etkilerinden bir diğeri de toplumun temeli olan aile kurumu üzerine olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Reyting kaygısı nedeniyle Türk aile yapısının temel değerleri yok sayılmakta veya yozlaştırılmaktadır. Her geçen gün aile kurumunun temel değerleri olan sevgi, saygı, şefkat, sadakat gibi değerler önemini kaybederken aile içi sorunlar artış yaşanmaktadır (Zavalsız, Y. S., & Dağcı, 2019; Abuzar, 2017; Pekdemir & Yılmaz, 2006). Değerler bir milletin kökleri ve geleceğidir. Değerlerin korunması bir anlamda kültürün devamlılığı anlamına da gelmektedir. Bu nedenle kültürel geçmişinden beslenen ve geleceğini geçmişinden edindikleri ile tasarlayan neslin devamlılığı, daha çok olumlu değerlerle karşılaşan sağlıklı gençlerin yetiştirilmesi ve bu süreçte duyarlı ve sorumluluk bilincine sahip yetişkinlerin varlığı ile mümkündür. Amerika'da yapılmış bir çalışmada okul öncesindeki çocukların haftada ortalama 27 saat televizyon izledikleri tespit edilmiştir. Bu süre çocukların ebeveynleriyle ve öğretmenleriyle geçirdikleri sürelerden bile daha fazladır. Çocuğun televizyon izleme alışkanlığının şekillenmesinde öncelikli olarak belirleyici olan kişi onun ebeveynleridir. Çünkü çocuk ekranla ilk aile ortamında tanışmaktadır. Bu nedenle ebeveynler çocukların izleyeceği içerikler konusunda seçici davranmalı; çocukların gelişimine katkı sağlayabilecek eğitici ve öğretici programların izlenmesi noktasında sorumluluk almalıdır. Bununla birlikte çocuğun sosyal hayattan kopmaması için sosyal etkinliklere katılması konusunda ona destek olunmalıdır. Burada bir diğer görev ise TV içeriklerini hazırlayan yapımcılara düşmektedir. Bu kişiler çocuklara yönelik programlarda kime hangi mesajların verileceğini hangi olumlu değerlerin aşılabileceğini ve bu süreçte hangi yöntemleri kullanacağı üzerinde düşünmek ve buna uygun hareket etmek durumundadırlar (Işık, 2008).

KAYNAKÇA

2021 Yılı faaliyet raporu. (2022). Ankara: RTÜK Strateji Geliştirme Dairesi.

Abuzar, C. (2017). Televizyonun aile yapımız üzerine etkisi. *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 79-87.

Aktepe, V. (2019). Karakter ve değer eğitiminde rol model olarak öğretmen. V. Aktepe, & M. Gündüz içinde, *Karakter ve değer eğitimi* (s. 298-324). Ankara: Pegem Akademi.

- Arslan, A. (2011). Medyanın birey, toplum ve kültür üzerine etkileri. *Journal of Human Sciences*, 8(1).
- Asoğlu, M., Takatak, H., Göbelek, M., Karka, İ., Pirinçcioğlu, F., Çelik, H., & Kıvrak, Y. (2018). Medyadaki şiddet unsurlarının üniversite gençlerinin ruh sağlığı üzerine etkisi. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 15(2), 64-71.
- Aydın M.Z. & Gürler Ş.A. (2012), *Okulda Değerler Eğitimi Yöntemler – Etkinlikler – Kaynaklar*, Nobel Akademik Yayıncılık.
- Barthes, R. (1979). *Göstergebilim İlkeleri*. (B. Vardar, & M. Rifat, Çev.) Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Berkant, H. G. (2014). Değerler eğitimine yönelik öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 427- 440.
- Büyükyonca, G. (2019). Türk televizyon dizilerinin geleneksel Türk aile yapısına olan etkisinin popüler kültür bağlamında incelenmesi: Bir aile dizisi üzerine analiz. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Can, Y. (2019). Televizyon Dizilerindeki Şiddet Kültürünün Ortaöğretim Öğrencileri Üzerindeki Etkisi. [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Çınar, F. (2022). Değerlerin sınıflandırılması. M. Murat & E. Yılmaz içinde, *Karakter ve Değer Eğitimi* (s. 15-36). Lisans.
- Dincer, M. K., & Yılmazkol, Ö. (2014). Televizyon çocuklara gerçek hayatı şiddetle öğreten çağdaş masal anlatıcısı. S. Akçalı içinde, *Çocuk ve Medya* (s. 189-210). Nobel Yayın Dağıtım.
- Erjem, Y., & Çağlayandereli, M. (2006). Televizyon ve gençlik: Yerli dizilerin gençlerin model alma davranışı üzerindeki etkisi. *30(1)*, 15-30.
- Erkman Akerson, F. (2005). *Göstergebilime Giriş*. Multilingual Yayınevi.
- Guiraud, P. (1994). *Göstergebilim*. (M. Yalçın, Çev.) İmge Kitabevi.
- Güneş, A. (2013). Göstergebilim tarihi. *Humanities Sciences*, 8(4), 332-348.
- Işık, M. (2008). Çocuk televizyon ve eğitim. Y. Giritli İnceoğlu & N. Akıner içinde, *Medya ve çocuk rehberi* (s. 131-143). Eğitim.
- Kar A. (2008). Çocuk tüketiciler ve tüketilen çocukluk. Y. Giritli İnceoğlu & N. Akıner içinde, *Medya ve çocuk rehberi* (s. 191-209). Eğitim.
- Kırtepe, S. (2014). Televizyon dizilerinin toplum üzerindeki etkileri sosyo-kültürel bir çözümleme (Erzurum Örneği. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- Köktürk, Ş., & Eyri, S. (2013). Dilbilim ve göstergebilim: Ferdinand De Saussure ve göstergebilimi anlamak. 2, 123-136.
- Mora, N. (2008). Medya ve kültürel kimlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-14.
- Özerkan, Ş. (2008) Medyada muhafazakâr rol modelleri. Y. Giritli İnceoğlu & N. Akıner içinde, *Medya ve çocuk rehberi* (s. 47-58). Eğitim.
- Parsa, A. F., & Olgundeniz, S. S. (2014). İletişimde Göstergebilim ve Anlamlandırma Sürecini Örneklerle Değerlendirme. A. Güneş içinde, *İletişim Araştırmalarında Göstergebilim/Yazınsaldan Görsele Anlam Arayışı*. Konya: Literatürk yayınları.
- Parsa, S., & Parsa, A. F. (2012). *Göstergebilim çözümlemeleri*. Ege Üniversitesi.
- Pekdemir, G., & Yılmaz, Y. (2022). Televizyon Dizilerinde Ailenin Kültürel Temsilinin Kurgusal Dönüşümü: 'Yasak Elma' Dizisi Örneği. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 7(14), 6-25.
- Rifat, M. (2009). *Göstergebilimin ABC'si*. Say Yayınları.

- Rigel, N. (2008). Tv, çocuk ve şiddet araştırmalarında 50 yıl. Y. Giritli İnceoğlu & N. Akıner içinde, *Medya ve çocuk rehberi* (s. 9-28). Eğitim.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. London: Collier-Macmillan.
- Sagiv, L., ve Roccas, S. (2017). What personal values are and what they are not: Taking a cross-cultural perspective. L. Sagiv, ve S. Roccas içinde, *Values and behavior: Taking a cross-cultural perspective* (s. 3-15). Springer.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. M. P. Zanna içinde, *Advances in Experimental Social Psychology* (Cilt 25, s. 1-65). Academic Press.
- Schwartz, S. H. (2006). *Basic human values: An overview*.
- Schwartz, S. H., Cieciuch, J., Vecchione, M., Davidov, E., Fischer, R., Beierlein, C., ... Konty, M. (2012). Refining the theory of basic individual values. *Journal of personality and social psychology*, 103(4), 663-688.
- Sünbül Olgundeniz, S., & Özgökbel Bilis, P. (2019). Türkiye'de Ulusal Kanallarda Yayınlanan Dizi Fragmanlarında Şiddetin Sunumu. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 32, 606-620.
- Şahin, M. (2010). Teachers' perceptions of bullying in high schools: A Turkish study. *Social Behavior and Personality: an International Journal*, 38(1), 127-142.
- Televizyon yayınlarında şiddet araştırma raporu*. (2020). Ankara: RTÜK Kamuoyu, Yayın Araştırmaları ve Ölçme Dairesi Başkanlığı.
- Uzunkol, E. (2019). Türkiye'de değerler eğitimi uygulamaları ve araştırmaları. V. Aktepe, & M. Gündüz içinde, *Karakter ve değer eğitimi* (s. 264-295). Ankara: Pegem Akademi.
- Ünal, O. (2021). Dizi ve filmlerin değerler üzerindeki yansımalarına yönelik sosyal bilgiler öğretmen adaylarının görüşleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 19(41), 77-311.
- Yılmaz, Ü. (2013). Dizilerde tüketim kültürünün gençlerin yaşam tarzı üzerine etkileri. [Yüksek lisans tezi]. İstanbul: İstanbul Arel Üniversitesi.
- Yetim, N. & Yetim, Ü. (2008). Medya temsillerinde özne ve nesne olarak çocuk. Y. Giritli İnceoğlu & N. Akıner içinde, *Medya ve çocuk rehberi* (s. 89-114). Eğitim.
- Zavalsız, Y. S., & Soydaş Dağcı, Y. (2019). Televizyon Dizilerinin Toplum Üzerindeki Etkisi (Karabük Örneği). *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 19(1), 185-201.
- Zengin, F (2014). Televizyon dizilerinde dinin temsili. M. Çam Dereli, B. Onay Doğan ve N. Kocabay Şener içinde, *Medya ve Din* (s. 73-92). Köprü.